

**ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE**

**Az alapvető jogok biztosának
2020. évi átfogó jelentése
az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről**

2021.

Minden jog fenntartva

Kiadó: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala
1055 Budapest, Falk Miksa u. 9-11.

Telefon: 475-7100, Fax: 269-1615

Internet: www.ajbh.hu

Felelős kiadó: Dr. Kozma Ákos

Szerkesztő: Dr. Izsó Krisztina

Olvasószerkesztő: Dr. Gilányi Eszter

Korrektor: Starkné Osvát Anna

Címlapkép: A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet sétaudvara

Tartalom

Rövidítések jegyzéke.....	3
Bevezetés.....	4
1. A nemzeti megelőző mechanizmus működésének jogi háttere.....	5
1.1. Magyarország Alaptörvénye	5
1.2. Nemzetközi szerződések	5
1.2.1. ENSZ dokumentumok	6
1.2.2. Az Európa Tanács dokumentumai.....	8
1.3. A nemzeti megelőző mechanizmus megelőzési tevékenysége	9
1.4. A fogvatartási helyeket érintően hozott rendkívüli jogszabályi és hatósági rendelkezések a COVID-19 járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet alatt és a járványügyi készültség idején	10
1.4.1. A büntetés-végrehajtási intézeteket érintő rendkívüli szabályozás	10
1.4.2. A szociális és gyermekvédelmi intézményekre vonatkozó hatósági intézkedések.....	10
2. Az NMM feladatainak teljesítésében részt vevő munkatársak és a feladat teljesítésének költségei	12
2.1. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala köztisztviselői.....	12
2.2. Az Alapvető Jogok Biztosá Hivatalának új székhelye	12
2.3. Az NMM feladatai teljesítésének 2020. évi költségei.....	13
3. Az NMM civil szervezetekkel való együttműködése	14
3.1. A Civil Konzultációs Testület feladatai	14
3.2. A civil szervezetekkel való további együttműködés	15
4. A hazai fogvatartási helyszínek és helyek jegyzéke és az NMM éves látogatási terve	16
4.1. A fogvatartási helyek jegyzéke	16
4.2. Az NMM által kiválasztott vizsgálati helyszínek működésének első öt évében.....	17
4.3. Az NMM 2020. évi látogatási terve	18
5. Az NMM látogatásai	20
6. Az NMM látogatásainak fókuszpontjai.....	23
6.1. Az általános szempontok szerint végzett látogatások fókuszpontjai.....	23
6.2. A COVID-fókuszú látogatások	23
7. Az NMM jelentései	25
7.1. A jelentés előkészítése.....	25
7.2. Bevezetés.....	25
7.3. Szankció tilalma	25
7.4. Tényállás és megállapítások.....	26
7.5. Az NMM intézkedései.....	27
7.5.1. Kezdeményezés	27
7.5.2. Ajánlás	28
7.5.3. Ügyészi fellépés kezdeményezése	28
7.5.4. Bejelentés a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságnál.....	28
7.5.5. Jogalkotás kezdeményezése.....	28
7.6. Az utánkövető látogatásról szóló jelentés	29
7.7. Az NMM jelentésének közzététele.....	29

8. Szabadságuktól megfosztott személyek a meglátogatott fogvatartási helyszíneken.....	31
8.1. Büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodó fogvatartottak	31
8.1.1. Létszám és telítettség, a fogvatartottak elhelyezése	31
8.1.2. A fertőzés megelőzése érdekében tett intézkedések, különös figyelemmel a befogadás folyamatára	32
8.1.3. Egészségügyi ellátás és a pszichológus elérhetősége	32
8.1.4. Napirend – munkáltatás, oktatás, szabad levegőn tartózkodás, szabadidő eltöltése.....	33
8.1.5. Kapcsolattartás, figyelemmel a korlátozások kompenzálására.....	34
8.1.6. Tájékoztatás	35
8.2. Rendőrségi fogva tartás	36
8.3. Idegenrendészeti fogva tartásban lévők	37
8.4. Szociális intézményekben élő ellátottak.....	38
8.4.1. Utánkövető látogatásról szóló jelentés	38
8.4.2. COVID-fókuszú jelentések.....	39
8.5. Gyermekvédelmi intézményekben élő ellátottak	42
8.5.1. Általános szempontok szerint tett látogatásról szóló jelentés.....	42
8.5.2. COVID-fókuszú jelentések.....	43
9. Párbeszéd az NMM intézkedéseiről	47
9.1. Büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok	48
9.2. Rendőrségi fogvatartási helyek látogatását követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok.....	49
9.3. Szociális intézményekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok.....	49
9.3.1. A Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény utánkövető látogatása	49
9.3.2. COVID-fókuszú látogatások	52
9.4. Gyermekvédelmi intézmények látogatását követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok.....	53
10. Az NMM jogalkotást érintő tevékenysége	55
10.1. Az NMM jelentéseiben megfogalmazott javaslatok	55
10.2. Utólagos normakontroll.....	56
10.3. Jogszabályok tervezetével kapcsolatos jogosítványok.....	57
11. Az NMM nemzetközi kapcsolatai	58
11.1. Az NMM és a Megelőzési Albizottság kapcsolata	58
11.2. Az NMM kapcsolata más országok nemzeti megelőző mechanizmusaival.....	58
11.2.1. Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózata	58
11.2.2. Konferenciák	59
12. Média, disszemináció	60
12.1. Média.....	60
12.2. Disszemináció	61
12.2.1. Oktatási tevékenység	61
12.2.2. Publikációk	61
12.2.3. A Főosztály munkatársainak részvétele képzéseken, szakmai rendezvényeken	61
Összefoglalás.....	62

Rövidítések jegyzéke

Ajbt.	Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. tv.
BVOP	Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága
Bv. tv.	A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény
CKT	Civil Konzultációs Testület
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment A kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság
Délkelet-európai Hálózat	South East Europe NPM Network Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózata
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENSZ kínzás elleni egyezmény	Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezmény; kihirdette az 1988. évi 3. tvr.
Főosztály	OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus Főosztály
Hivatal	Alapvető Jogok Biztosának Hivatala
Kínzás Elleni Bizottság (CAT)	Committee Against Torture Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága
Megelőzési Albizottság (SPT)	The Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottsága
NMM (NPM)	National Preventive Mechanism Nemzeti Megelőző Mechanizmus
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve, kihirdette a 2011. évi CXLIII. törvény
SZGYF	Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

Bevezetés

Az alapvető jogok biztosa a nemzeti megelőző mechanizmus (a továbbiakban: NMM) feladatait 2015. január 1. óta az Alaptörvény 30. cikkében előírt általános alapjogvédelmi tevékenysége mellett látja el. A nemzeti megelőző mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosa a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹

A 2020. évben az NMM rendkívüli kihívásokkal szembesült. A koronavírus világjárvány következtében a fogvatartási helyeken élő, szabadságuktól megfosztott személyek egyébként is meglévő társadalmi elszigeteltsége nőtt, és a járvány hatásai az intézményben élőket fokozottan sújtották. Az egymás szoros közelségében lévő, sokszor állapotuk miatt is a fertőzés szempontjából veszélyeztetett csoportba tartozó emberek kiszolgáltatott helyzetét fokozta, hogy a járvánnyal szembeni védekezést intézményi keretek között kellett megszervezni.

A Kormány által 2020. március 11-én kihirdetett, június 18-ig tartó különleges jogrend², majd az ezt követő átmeneti rendelkezések és a járványügyi készültség³, 2020. november 4-től pedig az ismételten kihirdetett veszélyhelyzet⁴ időszaka alatt meghozott, a fogvatartási helyeket érintő rendkívüli intézkedések jelentősen kihatottak a szabadságuktól megfosztott személyek mindennapjaira.

Mindezen körülmények között kiemelten fontos volt, hogy az NMM a hatáskörébe tartozó fogvatartási helyeken a monitorozó tevékenységét folytassa. A látogatásokat és ennek során az intézményekben élők meghallgatását a távolságtartás és a védekezés előírt szabályainak betartásával kellett megszervezni.

Az NMM látogatásait 2020. áprilistól kezdődően személyesen vezettem. A látogatások különös hangsúlyt fektettek a járvánnyal szembeni védekezés érdekében tett intézkedésekre, ezeknek a fogva tartott személyek életére gyakorolt hatásaira, valamint arra, hogy az intézményi napirend átszervezése mennyiben tudta enyhíteni, a virtuális kapcsolattartás lehetőségeit bevezetve kompenzálni a megnehezült élethelyzetet.

Budapest, 2021.

Dr. Kozma Ákos

¹ 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.) 39/B. § (1) bekezdés

² 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

³ 2020. évi LVIII. törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről

⁴ 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről

1. A nemzeti megelőző mechanizmus működésének jogi háttere

Az állam törvényhozási, igazgatási, bírósági és egyéb hatékony intézkedéseket köteles hozni annak érdekében, hogy a kínzási cselekmények elkövetését a joghatósága alá tartozó egész területen megakadályozza.⁵

1.1. Magyarország Alaptörvénye

Az Alaptörvény III. cikk (1) bekezdése értelmében „*Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.*” Az Alaptörvény 53. cikk (1) bekezdése alapján „*a Kormány az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdet ki, és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be*”. Az Alaptörvény 54. cikkében a különleges jogrendre vonatkozóan megfogalmazott közös szabályok alapján az Alaptörvény II. cikkében biztosított emberi méltósághoz fűződő alapvető jog gyakorlása és a III. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott kínzás tilalma különleges jogrendben sem függeszthető fel, és csak más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

Az Alaptörvény 53. cikke (2) bekezdése alapján „*a Kormány a veszélyhelyzetben rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat*”. Az Alaptörvény 53. cikke (3) bekezdése szerint „*a Kormány (2) bekezdés szerinti rendelete tizenöt napig marad hatályban, kivéve, ha a Kormány – az Országgyűlés felhatalmazása alapján – a rendelet hatályát meghosszabbítja*”.

Az Alkotmánybíróság következetes álláspontja szerint a kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód és büntetés tilalma abszolút, „*azaz nem lehet mérlegelni vele szemben semmilyen más alkotmányos jogot vagy feladatot.*”⁶

1.2. Nemzetközi szerződések

Az Alaptörvény értelmében Magyarországon az „*alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg*”.⁷ A törvényalkotás az Országgyűlés feladat- és hatáskörébe tartozik.⁸ Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat tartalmazó nemzetközi szerződéseket törvényben kell kihirdetni.⁹

⁵ Az 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény 2. cikk

⁶ 36/2000. (X. 27.) AB határozat, IV. fejezet, 2.4. pont

⁷ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés

⁸ Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdésének b) pont

⁹ A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 9. § (1) bekezdés

1988. január előtt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa (a továbbiakban: NET) a jogalkotás területén az Országgyűlést helyettesítő jogkörrel rendelkezett azzal, hogy az Alkotmányt nem módosíthatta és nem alkothatott törvény nevű jogforrást. A NET által alkotott, törvényi szintű jogforrás neve törvényerejű rendelet. A NET megszűnése óta törvényerejű rendelet nem bocsátható ki. A hatályos törvényerejű rendeletet csak törvénnyel lehet módosítani vagy hatályon kívül helyezni [20/1994. (IV. 16.) AB határozat IV/2. pont].

1.2.1. ENSZ dokumentumok

A **Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya**¹⁰ 7. cikke szerint „*senkit sem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni*”, a 10. cikk 1. pontja általános érvennyel írja elő, hogy a „*szabadságuktól megfosztott személyekkel emberségesen és az emberi személyiség veleszületett méltóságának tiszteletben tartásával kell bánni.*” Az Egyezségokmány 4. cikke alapján a kínzás tilalmát kimondó 7. cikktől a nemzet létét fenyegető és hivatalosan kihirdetett szükségállapot idején sem lehet eltérni.¹¹

Az **ENSZ kínzás elleni egyezmény**¹² 1. cikke alapján kínzás az a cselekmény,

- amelyet valakivel szemben szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából,
- azért, hogy tőle, illetőleg harmadik személytől értesüléseket vagy vallomást csikarjanak ki, vagy olyan cselekmény miatt büntessék, amelyet ő vagy harmadik személy követett el, illetőleg amelynek elkövetésével őt vagy harmadik személyt gyanúsítanak, hogy megfélemlítsék vagy nyomást gyakoroljanak rá, illetőleg, hogy harmadik személyt megfélemlítsenek vagy a harmadik személyre gyakoroljanak nyomást, valamint bármilyen megkülönböztetési formára alapított más okból alkalmaznak,
- és az éles testi vagy lelki fájdalmat vagy szenvedést közfeladatot ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatólagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával bárki más okozza.

Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 2. cikk 1. pontja értelmében az állam „*intézkedéseket köteles hozni annak érdekében, hogy megakadályozza kínzási cselekmények elkövetését a joghatósága alá tartozó egész területen*”. Az egyezmény 16. cikke alapján az állam köteles továbbá *minden olyan egyéb cselekményt megtiltani, amely „kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetést vagy bánásmódot képez, de nem minősül az 1. cikkben meghatározott kínzási cselekménynek, és ha e cselekményeket közfunkciót ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatólagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával eljáró személy követi el*”.

Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 2. cikk 2. pontja szerint „*semmilyen kivételes körülményre, bármi legyen is az, hadiállapot, háborúval fenyegetés, belső politikai bizonytalanság vagy bármely más kivételes állapot, nem lehet hivatkozni a kínzás igazolására*”. A Kínzás elleni Bizottság 2. Általános Kommentárja¹³ alapján az Egyezmény 2. cikkében rögzített kínzás tilalma olyan abszolút tilalom, amelynek alkalmazásától semmilyen kivételes körülmény fennállása esetén nem lehet eltekinteni, és a 16. cikkben megfogalmazott kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetés vagy bánásmód tilalma is olyan rendelkezés, amelyet minden körülmények között figyelembe kell venni.

A 2011. évi CXLI. törvénnyel kihirdetett, a **kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvéhez** (a

¹⁰ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről

¹¹ Az Egyezségokmány magyar fordításában „szükségállapot” kifejezés szerepel, az angol szöveg szerint „time of public emergency which threatens the life of the nation and the existence of which is officially proclaimed”.

¹² Az 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény

¹³ UN Committee Against Torture (CAT) *General Comment No. 2* (CAT/C/GC/2), 5. és 6. pont.
<https://undocs.org/CAT/C/GC/2>

továbbiakban: OPCAT) olyan állam csatlakozhat, amely az ENSZ kínzás elleni egyezményt ratifikálta vagy ahhoz csatlakozott.¹⁴

Az OPCAT szerint a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelmét nem bírósági, hanem a fogvatartási helyek rendszeres, megelőző jellegű látogatásán alapuló eszközökkel lehet megerősíteni. Az OPCAT által létrehozott rendszerben – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – független nemzetközi és nemzeti testületek rendszeresen látogatnak olyan helyszíneket, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.¹⁵

Az OPCAT 4. cikk 2. pontjának értelmében a „szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el”.

Az OPCAT által felállított Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottság (a továbbiakban: Megelőzési Albizottság) egyrészt olyan helyszíneket látogat, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól, másrészt szükség szerint tanácsot ad és segítséget nyújt a részes államok számára a fogvatartási helyek rendszeres látogatását végző, független nemzeti testületek létrehozásához és működéséhez.¹⁶ A nemzeti megelőző mechanizmusok tevékenysége szempontjából a Megelőzési Albizottság általános útmutatásain¹⁷ túlmenően a részes államok területén tett látogatásokról szóló jelentésekben szereplő megállapítások, egyedi útmutatások és ajánlások¹⁸ is irányadóak.

A Megelőzési Albizottság 2017. március 21. és 30. között Magyarországon tett látogatását követően az NMM részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások iránymutatásul szolgálnak a feladat ellátása során.¹⁹

A Megelőzési Albizottság által 2020. április 7-én a koronavírus-járvány kapcsán kiadott Tanács²⁰ rámutat arra, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek különösen sérülékeny csoportot képeznek, a helyzetükből fakadóan már fennálló korlátozások és a megelőző intézkedések megtételének korlátozott lehetőségei miatt.²¹ A nemzeti megelőző mechanizmus a koronavírus-járvány alatt tett látogatásai során figyelemmel volt a Tanácsban foglalt útmutatásokra.

¹⁴ OPCAT 27. cikk 3. pont

¹⁵ OPCAT 1. cikk

¹⁶ OPCAT 11. cikk

¹⁷ SPT: *Guidelines on national preventive mechanisms* (CAT/OP/12/5) <https://undocs.org/CAT/OP/12/5>; SPT: *Analytical self-assessment tool for National Prevention Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>; *Compilation of SPT Advices to NPMs* (Annex to CAT/C/57/4) <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/AdvicesToNPMS.aspx>

¹⁸ Lásd: SPT: *Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives*, (26 February 2009) (CAT/OP/MDV/1), 72. c) pont. <https://undocs.org/CAT/OP/MDV/1>

¹⁹ SPT látogatás Magyarországon 2017. március 21. és 30. között: a nemzeti megelőző mechanizmus részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások (CAT/OP/HUN/R.2) <https://www.ajbh.hu/documents/10180/1787026/CAT-OP-HUN-R2+HUN.pdf>

²⁰ SPT: *Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic* (CAT/OP/10) <https://undocs.org/CAT/OP/10>

²¹ CAT/OP/10 I. 2. pont

Az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, **a gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény** 37. cikke értelmében az államok gondoskodnak arról, hogy „*gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tizennyolc éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabaddá helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni.*”

A 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, **a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény** 15. cikke értelmében a „*kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazása mindenkiel szemben tilos*”. Az „*államok minden hatékony jogi, közigazgatási, igazságszolgáltatási és más intézkedést megtesznek annak megakadályozására, hogy a fogyatékossgal élő személyekkel szemben – másokkal azonos alapon – kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést alkalmazzanak*”.

1.2.2. Az Európa Tanács dokumentumai

Magyarország 1993. november 4-én csatlakozott az 1995. évi III. törvénnyel kihirdetett, Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, **a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezményhez**, amelynek rendelkezéseit 1994. március 1-től kell alkalmazni.²²

Az OPCAT rendelkezései „*nem érintik a részes államok olyan regionális egyezményekből származó kötelezettségeit, amelyek látogatási rendszert írnak elő a fogvatartási helyeken.*”²³ A kínzás megelőzéséről szóló európai egyezmény hozta létre a kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottságot (a továbbiakban: CPT). A CPT a részes államok területén rendszeres „*látogatások révén megvizsgálja a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot, hogy erősítse védelmüket, ha szükséges, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód ellen*”. A CPT minden látogatást követően jelentést készít, amely a látogatás során tapasztalt tényeken túlmenően a testület megjegyzéseit, valamint az érintett hatóságoknak szóló ajánlásait is tartalmazza. A CPT magyarországi látogatásairól szóló jelentések kiemelt fontosságúak a nemzeti megelőző mechanizmus számára.

A CPT által kidolgozott, a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódról szóló átfogó standardok²⁴ a különféle típusú fogvatartási helyek (például börtönök, rendőrségi fogdák, pszichiátriai intézetek, idegenrendészeti fogdák) gyakorlati működése tekintetében, továbbá olyan sérülékeny társadalmi csoportok, mint például a nők vagy a fiatalkorúak szempontjából értelmezik az Európai Emberi Jogi Egyezmény 3. cikke szerinti kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmát.

A CPT először az 1999. évi időszakos látogatásakor találkozott az állampolgári jogok országgyűlési biztosával,²⁵ majd valamennyi későbbi látogatása során – legutóbb 2018.

²² Lásd az 1995. évi III. törvény 3. §-át.

²³ OPCAT 31. cikk

²⁴ CPT standards <https://www.coe.int/en/web/cpt/standards>

²⁵ A parlamenti ombudsman, akkor állampolgári jogok országgyűlési biztosa, 1995. július 1-én kezdte meg működését.

november 19-én – is ellátogatott az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalába.²⁶ A testület magyarországi látogatásairól szóló jelentéseinek megállapításait, a Kormány számára tett ajánlásait, illetve az azokra adott válaszokat a nemzeti megelőző mechanizmus is figyelembe veszi tevékenysége során.

A CPT által a koronavírus-járvány időszakára tekintettel, a fogvatartott személyekkel való bánásmód tekintetében 2020. március 20-án kiadott elvi nyilatkozat²⁷ felhívja a figyelmet a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmának abszolút jellegére: a védelmi intézkedések soha nem eredményezhetnek embertelen vagy megalázó bánásmódot a szabadságuktól megfosztott személyek vonatkozásában. Az elvi nyilatkozat szerint különleges figyelmet kell fordítani a szabadságuktól megfosztott személyek speciális igényeire, különös tekintettel a sérülékeny (idős, vagy kísérő betegséggel rendelkező) csoportokra.²⁸ A nemzeti megelőző mechanizmusok folytatódó monitoring tevékenysége, a fogvatartási helyekhez történő hozzáférés biztosítása ebben az időszakban is fontos garancia a rossz bánásmód megelőzésére.²⁹

1.3. A nemzeti megelőző mechanizmus megelőzési tevékenysége

„Az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el”³⁰, amely tevékenység a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülésére is kiterjed.

Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 11. cikk alapján minden „államnak joghatósága egész területén, mindenfajta kínzási eset kiküszöbölése érdekében rendszeres ellenőrzést kell gyakorolnia a kihallgatásra vonatkozó szabályok, utasítások, módszerek és gyakorlat, továbbá a bármilyen módon letartóztatott, őrizetben levő vagy börtönbüntetésüket töltő személyek őrizetére, valamint a velük való bánásmódra vonatkozó rendelkezések megtartása felett,” amely kötelezettség a rossz bánásmódok megakadályozására is kiterjed.³¹

Az alapvető jogok biztosa a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyen szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja. A helyszíni ellenőrzés során az NMM a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet, a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba betekinthes, azokról kivonatot és másolatot készíthet és – a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve – bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat. A meghallgatáson az NMM feladatainak teljesítésére felhatalmazott munkatársain és a meghallgatott személyen kívül más csak akkor vehet részt, ha ahhoz az NMM munkatársai hozzájárultak.³²

²⁶ A CPT magyarországi látogatásaival kapcsolatos információk elérhetők: <https://www.coe.int/en/web/cpt/hungary>

²⁷ CPT: Nyilatkozat a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus (COVID-19) világjárvánnyal kapcsolatos kezelési alapelveiről [CPT/Inf(2020)13] <https://rm.coe.int/16809e0704>

²⁸ CPT/Inf (2020) 13 6) pont

²⁹ CPT/Inf (2020) 13 10) pont

³⁰ Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdés

³¹ CAT *General Comment No. 2* (CAT/C/GC/2) 3. pont <https://undocs.org/CAT/C/GC/2>

³² Ajbt. 39/B. §

1.4. A fogvatartási helyeket érintően hozott rendkívüli jogszabályi és hatósági rendelkezések a COVID-19 járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet alatt és a járványügyi készültség idején

1.4.1. A büntetés-végrehajtási intézeteket érintő rendkívüli szabályozás

A Kormány a 2020. március 11-től kihirdetett veszélyhelyzet alatt az Alaptörvény 53. cikkének (2) bekezdésében foglalt hatáskörében, a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvényben³³ meghatározottak szerint rendeletet alkotott a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban: Bv. tv.) rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról.³⁴ A speciális szabályok érintették a fogvatartottak befogadására, kapcsolattartására, elhelyezésére, munkáltatására, oktatására és szabadidejének eltöltésére vonatkozó rendelkezéseket. A 2020. évi XII. törvény 3. § (1) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján a Kormány a 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet hatályát annak kihirdetését követő 15. naptól a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet szerinti veszélyhelyzet megszűnéséig meghosszabbította.³⁵ A veszélyhelyzet 2020. június 18-i megszűnését³⁶ követően bevezetett járványügyi készültség³⁷ alatt, a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 236. §-ának (1) bekezdése rendelkezett arról, hogy a Bv. tv. rendelkezéseit 2020. december 31. napjáig az ebben a törvényben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni.

1.4.2. A szociális és gyermekvédelmi intézményekre vonatkozó hatósági intézkedések

Az országos tisztifőorvos egészségügyi hatósági jogkörében³⁸ a járványveszélyre tekintettel 2020. március 8-án³⁹ az összes fekvőbeteg-ellátó és bentlakásos szolgáltatást nyújtó szociális intézményben látogatási tilalmat rendelt el. 2020. március 17-én⁴⁰ a látogatási tilalmat kiterjesztette, és egyidejűleg kijárási tilalmat vezetett be a szakosított ellátást nyújtó szociális intézményekre, a gyermekvédelmi szakellátást biztosító intézményekre és a javítóintézetekre. 2020. május 18-tól⁴¹ kezdődően a látogatási és kijárási tilalom már nem terjedt ki a gyermekvédelmi szakellátást biztosító intézményekre és a javítóintézetekre. 2020. június 3-tól⁴² az országos tisztifőorvos a látogatási tilalmat részlegesen a szociális intézményekben is feloldotta, meghatározott óvintézkedések betartása mellett meg lehetett szervezni a látogatásokat. A szociális intézmények tekintetében a látogatási és kijárási tilalom teljeskörűen június 18-án⁴³ szűnt meg.

A járvány második hulláma idején, 2020. szeptember 7-étől⁴⁴ az országos tisztifőorvos ismét látogatási és kijárási tilalmat rendelt el valamennyi, szakosított szociális ellátást nyújtó

³³ A 2020. évi XII. törvény annak 9. §-ában foglaltak alapján sarkalatosnak minősül.

³⁴ 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról

³⁵ 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról 12. §

³⁶ 282/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről

³⁷ 283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet a járványügyi készültség bevezetéséről

³⁸ Az egészségügyi hatósági és igazgatási tevékenységről szóló 1991. évi XI. törvény 11. § (5) bekezdése alapján.

³⁹ 13305-8/2020/EÜIG iktatószámú határozat

⁴⁰ 13305-16/2020/EÜIG iktatószámú határozat

⁴¹ 13305-47/2020/EÜIG iktatószámú határozat

⁴² 13305-54/2020/EÜIG iktatószámú határozat

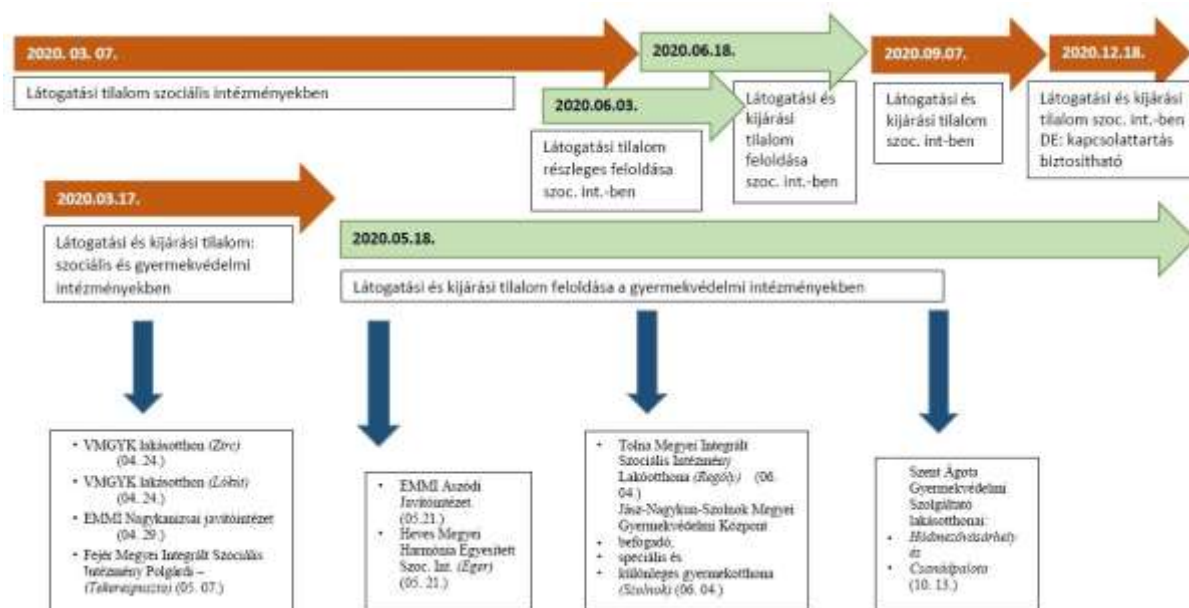
⁴³ 13305-59/2020/EÜIG iktatószámú határozat

⁴⁴ 42935-2/2020/EÜIG iktatószámú határozat

intézményben. 2020. december 18-ától⁴⁵ az intézmények egy, a Nemzeti Népegészségügyi Központ által kidolgozott és az Emberi Erőforrások Minisztériuma által jóváhagyott útmutatóban⁴⁶ meghatározott feltételek teljesítése mellett már biztosíthaták a gondozott személyek láthatását.

Az országos tisztifőorvos intézkedéseivel elrendelt korlátozások fennállását az NMM szociális és gyermekvédelmi intézményekben tett látogatásai időpontjában az alábbi idővonal ábrázolja.

Az országos tisztifőorvos intézkedései és az NMM látogatásai szociális és gyermekvédelmi intézményekben 2020-ban

⁴⁵ 42935-3/2020/EÜIG iktatószámú határozat

⁴⁶Nemzeti Népegészségügyi Központ: A szakosított szociális intézményekben élők kapcsolattartására vonatkozó javaslatok
https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2020/12/Kapcsolattartásra_vonatkozó_javaslatok_20201209.pdf

2. Az NMM feladatainak teljesítésében részt vevő munkatársak és a feladat teljesítésének költségei

2.1. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala köztisztviselői

Az OPCAT 18. cikk 2. pontja értelmében az államok a „szükséges intézkedésekkel biztosítják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus szakértői rendelkezzenek a szükséges képességekkel és szaktudással. Törekednek a nemek egyensúlyára és az adott ország etnikai és kisebbségi csoportjainak megfelelő képviseletére”.

Az NMM a feladatainak teljesítése körében személyesen és a feladatok teljesítésére felhatalmazott munkatársai útján is eljárhat. Az NMM vizsgálati jogosultságai⁴⁷ a felhatalmazása alapján eljáró munkatársait is megilletik, az érintett hatóságokat, illetve azok vezetőit és munkatársait – az Ajbt. 25. §-a alapján – terhelő együttműködési kötelezettség velük szemben is fennáll.⁴⁸

Az NMM feladatainak teljesítésére – az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (a továbbiakban: Hivatal) köztisztviselői közül, állandó jelleggel – legalább tizenegy munkatársat kell felhatalmazni. A „felhatalmazott köztisztviselő munkatársak a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot érintő szakterületen kiemelkedő elméleti tudással vagy legalább öt éves szakmai gyakorlattal rendelkező, felsőfokú végzettségű szakértők lehetnek”.⁴⁹ Közöttük „kell lennie legalább egy, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettes biztos által javasolt személynek, és legalább két-két jogász, orvos, illetve pszichológus végzettségű személynek. A felhatalmazott köztisztviselő munkatársak között az egyik nem képviselőinek a száma legfeljebb eggyel haladhatja meg a másik nem képviselőinek számát”.⁵⁰

Az NMM a Hivatal erre a feladatra állandó jelleggel felhatalmazott köztisztviselői⁵¹, valamint egy önálló szervezeti egység,⁵² az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus Főosztály (a továbbiakban: Főosztály) útján végzi munkáját. Az NMM látogatásaiban a multidiszciplináris szemlélet biztosítása érdekében jogászok és pszichológusok vettek részt, a gyermekvédelmi intézmények látogatásában pedagógus végzettségű munkatárs is közreműködött. A látogatócsoportok összeállítása során az NMM arra is törekedett, hogy a két nem képviselői kiegyenlített arányban legyenek jelen.

2.2. Az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának új székhelye

2020-ban született kormányzati döntés arról, hogy az intézmény a kor elvárásainak megfelelő, tágasabb, jobb elrendezésű, tömegközlekedéssel könnyen megközelíthető, frissen felújított belvárosi irodaépületben kerül elhelyezésre. A Hivatal 2020. szeptember 1-jén költözhetett a Budapest V. kerület Falk Miksa u. 9-11. szám alatt lévő felújított, új székhelyére.

⁴⁷ Lásd az Ajbt. 21., 22. és 26. §-át, a 27. § (1) és (2) bekezdését, valamint 39/B. §-át.

⁴⁸ Ajbt. 39/D. § (1) bekezdés

⁴⁹ Ajbt. 39/D. § (3) bekezdés

⁵⁰ Ajbt. 39/D. § (4) bekezdés

⁵¹ Ajbt. 39/D. § (3) és (4) bekezdés

⁵² SPT: *Guidelines on national preventive mechanisms* (CAT/OP/12/5) 32. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/12/5>
Lásd továbbá az 1/2012. (I. 6.) AJB utasítás az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról 1. mellékletének 2. §-át (2015. január 1-2020. december 31. között hatályos szövegváltozatok), illetve a 23. § (2) bekezdését (a 2021. január 1-től hatályos szövegben).

2.3. Az NMM feladatai teljesítésének 2020. évi költségei

Az NMM feladataival kapcsolatos ügyvitel és előkészítés teendőit ellátó Hivatal a központi költségvetés szerkezetében, amelyet az Országgyűlés törvényben állapít meg, önálló fejezetet képez. A Hivatal 2020. évi költségvetésének tervezése az NMM feladatainak teljesítéséhez szükséges fedezet figyelembevételével történt. Az NMM rendelkezésére álló források a mandátumából fakadó feladatok ellátásának költségeit fedezték.⁵³

2020. évi kiadás megnevezése	Összeg
Személyi juttatások	75 374 597
Járulékok	13 822 759
Szakmai, üzemeltetési anyagok	941 176
Informatikai, kommunikációs kiadások	1 865 525
Szakmai tevékenységet segítő szolgáltatások	1 112 669
Kiküldetési kiadások	111 548
Reklám, propaganda, nemzetközi tagdíjak	869 702
Karbantartási, javítási kiadások	1 141 608
Közüzemi díj	551 783
Üzemeltetési szolgáltatás	7 192 062
Áfa kiadások	3 341 665
Összesen HUF-ban:	106 325 094*

*A személyi juttatások, járulékok és kiküldetési kiadások a Főosztályra elkülönítetten elszámolt tételeket tartalmazzák.

Az NMM 2015. évi költségvetése **69 647 352** Ft, 2016. évi költségvetése **63 760 490** Ft, 2017. évi költségvetése **76 217 024** Ft, 2018. évi költségvetése **82 789 143** Ft, 2019. évi költségvetése **87 469 230** Ft volt.

⁵³ SPT látogatás Magyarországon 2017. március 21. és 30. között: a nemzeti megelőző mechanizmus részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások (CAT/OP/HUN/R.2), 24. pontjában megfogalmazott ajánlással összhangban. <https://www.ajbh.hu/documents/10180/1787026/CAT-OP-HUN-R2+HUN.pdf>

3. Az NMM civil szervezetekkel való együttműködése

Az alapvető jogok biztosa az OPCAT 3. cikke szerinti NMM feladatait önállóan köteles ellátni.⁵⁴ Ezzel egyidejűleg az emberi jogok érvényesülését és védelmét elősegítő tevékenysége során együtt kell működnie azon „szervezetekkel és nemzeti intézményekkel, amelyek célja az alapvető jogok védelmének előmozdítása.”⁵⁵

3.1. A Civil Konzultációs Testület feladatai

Az NMM mellett működő Civil Konzultációs Testületet (a továbbiakban: CKT) abból a célból állították fel, hogy tagjai – amelyek Magyarországon nyilvántartásba vett és működő szervezetek – a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén szerzett kiemelkedő gyakorlati és/vagy magas szintű elméleti ismereteiken alapuló javaslataikkal, észrevételeikkel segítsék az NMM munkáját.

A CKT megbízatása 3 év időtartamra szól.⁵⁶ A 2014-ben első ízben létrehozott CKT megbízatása 2017. november 19-én járt le, a második CKT 2018. május 16-án tartotta első ülését.

A második CKT négy, pályázat útján kiválasztott és négy meghívott tagból állt. Nyilvános pályázat útján kiválasztott tagjai a Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért, a Magyar Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért, valamint a Validity Alapítvány (korábban Mental Disability Advocacy Center – MDAC). Meghívott szervezetek a Magyar Orvosi Kamara, a Magyar Pszichiátriai Társaság, a Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége és a Magyar Ügyvédi Kamara.

A CKT testületként működik. A tagok a testület működése során javaslatot tehetnek az NMM éves látogatási tervének tartalmára és a vizsgálati prioritásokra; indítványozhatják egyes fogvatartási helyszínek meglátogatását; speciális ismeretekkel rendelkező szakértő felkérését javasolhatják, aki az általuk képviselt szervezet munkatársa is lehet. A CKT véleményezheti az NMM munkamódszereit, jelentéseit, tájékoztató kiadványait, valamint egyéb publikációit; megvitathatja az NMM feladatainak ellátására felhatalmazott munkatársak képességeinek fejlesztéséhez szükséges képzési tervet; továbbá részt vehet az NMM által szervezett konferenciákon, műhelybeszélgetéseken, kiállításokon és más rendezvényeken.⁵⁷

A CKT 2020. december 10-én és 11-én tartotta üléseit, a koronavírus-járvány miatt online videokonferencia formájában.

⁵⁴ Ajbt. 2. § (6) bekezdés

⁵⁵ Ajbt. 2. § (5) bekezdés

⁵⁶ Az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület felállításáról és ügyrendjéről szóló 3/2014. (IX. 11.) számú utasítása, 1. § (6) bekezdés

⁵⁷ Az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület felállításáról és ügyrendjéről szóló 3/2014. (IX. 11.) számú utasítása, 6. §

3.2. A civil szervezetekkel való további együttműködés

<i>Civil szervezet neve</i>	<i>Az együttműködés módja</i>
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem	Szakmai tanácsadás és konzultáció fogva tartást is megvalósító gyermekotthonok építészmérnöki tervezéséhez (2020. február 11.)
Magyar Kriminológiai Társaság	Részvétel a Magyar Kriminológiai Társaság által szervezett „Lehetőségek és kihívások az emberkereskedelem áldozatainak segítésére a gyermekvédelemben” c. tudományos ülésen (2020. február 13.)
	Részvétel „A gyermekek elleni erőszakról a kutatások tükrében” c. szekcióülésen, a Magyar Kriminológiai Társaság Viktimológiai Szekciója és a Nemzeti Közszerületi Egyetem Rendészettudományi Kara szervezésében (2020. február 21.)
Magyar Helsinki Bizottság	Részvétel az Associazione Antigone, a Bolgár Helsinki Bizottság, a Magyar Helsinki Bizottság és a Ludwig Boltzmann Institut közreműködésével végrehajtott „Összehangolt fogvatartási szabályok kidolgozása az Európai Unióban – a nemzeti megelőző mechanizmusok szerepe” (“Working towards harmonized detention standards in the EU - the role of NPMs”) c. EU-projekt online formában megrendezett szakértői konferenciáján. (2020. április 27.)

4. A hazai fogvatartási helyszínek és helyek jegyzéke és az NMM éves látogatási terve

4.1. A fogvatartási helyek jegyzéke

Az OPCAT 20. cikk a) pontja értelmében az állam annak érdekében, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus a megbízatásának eleget tehesen, hozzáférést biztosít „*valamennyi információhoz a szabadságuktól megfosztott személyek számáról a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken, valamint a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről*”.

Az OPCAT 20. cikk a) pontjára hivatkozva az NMM 2019. december 19-én levélben kérte az érintett kormányzati szervek vezetőit, hogy az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyek adatait a 2019. december 31-i állapotnak megfelelően bocsássák rendelkezésére.⁵⁸ Az adatszolgáltatásra vonatkozó kérésnek valamennyi megkeresett szerv eleget tett.

A magyar joghatóság alá tartozó fogvatartási helyek összesített jegyzéke 2019. december 31-i állapot szerint (az igazságszolgáltatás esetében az év utolsó munkanapján)			
Jelleg	Helyszínek száma	Férőhelyek / ágyak száma	Fogvatartottak/ellátottak száma
szociális intézmények⁵⁹	1 435	86 583	81 801
gyermekvédelmi szakellátás ⁶⁰	489 ⁶¹	30 418	20 971
javítóintézetek	5	564	336
kísérő nélküli kiskorúak	1	34	23
gyermekvédelem összesen	495	31 016	21 330
büntetés-végrehajtás intézetei ⁶²	42	14 829	16 078
büntetés-végrehajtás gyógyító intézményei	2	576	372
büntetés-végrehajtás összesen	44	15 405	16 450
egészségügy⁶³	97	9 149	3 335
rendőrség	774	2 485	547
Repülőtéri Rendőr Igazgatóság	4	67	4
rendőrség összesen⁶⁴	778	2 552	551
igazságszolgáltatás⁶⁵	122	329	13
menekültügyi őrzött befogadó központ⁶⁶	1	105	9
Összesítés	2 972	145 139	123 489

⁵⁸ Az adatszolgáltatást kérő levelek a Hivatalban az AJB-5781/2019. számú ügyiratban találhatók.

⁵⁹ A hajléktalanok átmeneti, nappali és éjszakai ellátását és egyéb, csak nappali ellátást biztosító intézmények nélkül.

⁶⁰ Az utógondozottakra vonatkozó adatok nélkül.

⁶¹ A nevelőszülők lakásai nélkül.

⁶² 2019. december 31-én 181 kiskorú és 809 külföldi fogva tartott személy volt a büntetés-végrehajtás intézeteiben. Az éves átlagos kihasználtság 112%-os volt.

⁶³ A kórházak gyermek-, ifjúsági vagy felnőtt pszichiátriai és addiktológiai, valamint gerontológiai, infektológiai osztályainak adatai.

⁶⁴ 2019-ben összesen 92 744 fogva tartott személy, köztük 12 795 nő, 6 518 kiskorú és 7 778 külföldi tartózkodott a rendőrség által üzemeltetett, fogva tartásra igénybe vehető helyiségekben, ebből 670 személy, köztük 108 nő, 17 kiskorú és 398 külföldi a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság területén.

⁶⁵ 2019-ben összesen 4 217 fogva tartott személy tartózkodott a bíróságok előállításra alkalmas helyiségeiben.

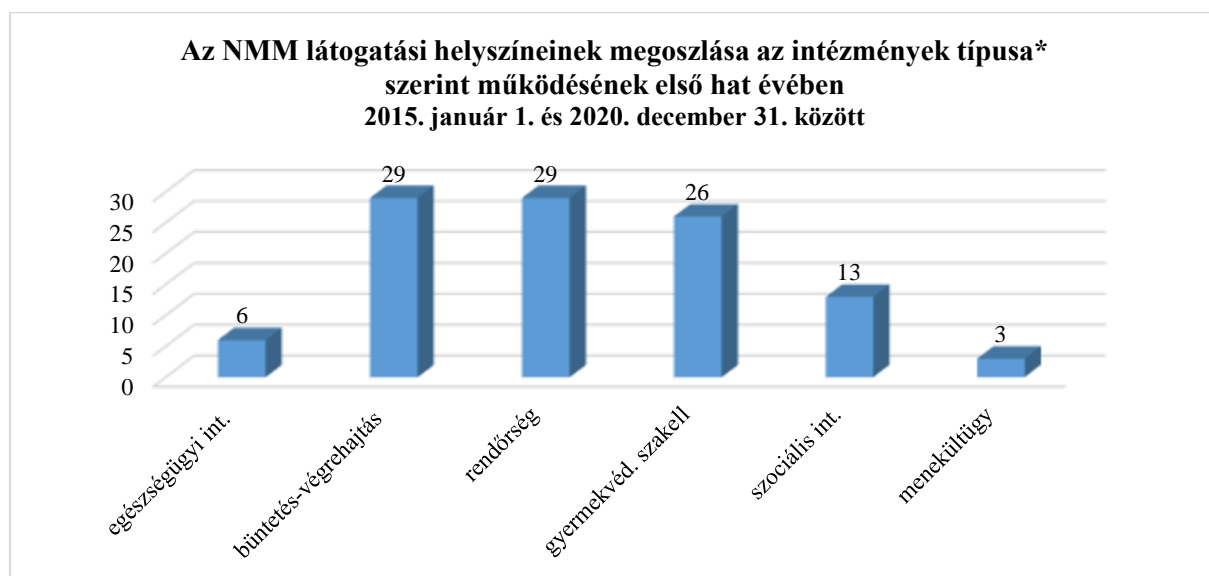
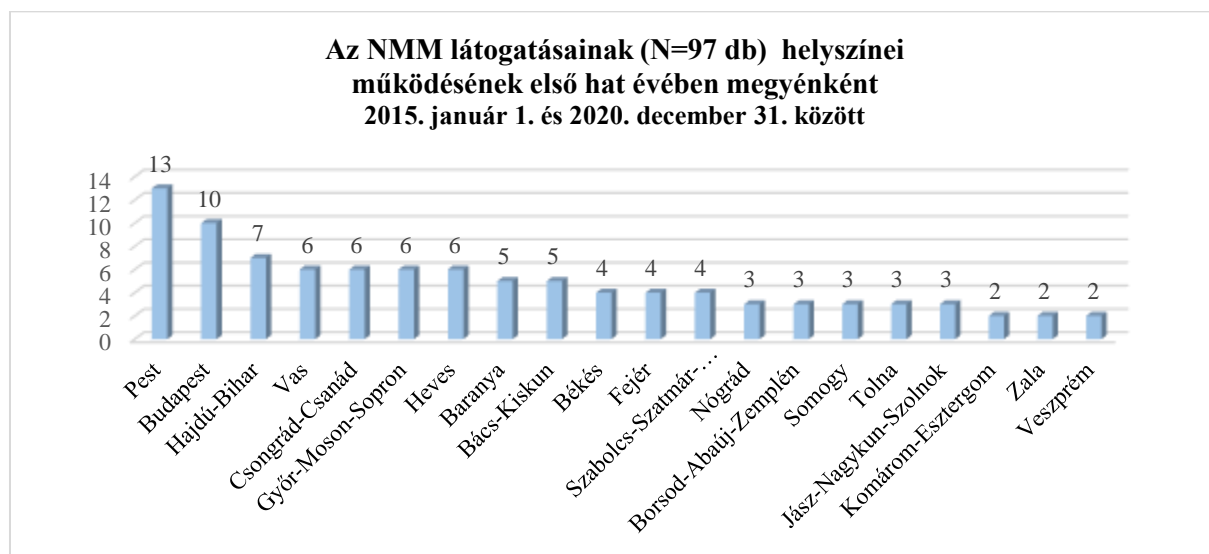
⁶⁶ 2019-ben összesen 45 személyt, köztük 2 nőt tartottak átlagosan 54 napig fogva a Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ telephelyén. Az éves átlagos kihasználtság 7,77%-os volt.

Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint **2019. december 31-én** a magyar joghatóság alá tartozó 2972 fogvatartási helyszínen található 145 139 férőhelyen 123 489 fogvatartott élt.⁶⁷

4.2. Az NMM által kiválasztott vizsgálati helyszínek működésének első öt évében

Az NMM működésének első öt évében a vizsgálati helyszínek kiválasztása során figyelemmel volt arra, hogy eltérő jellegű, földrajzi elhelyezkedésű és különböző fenntartókhoz tartozó, illetve különböző jellegű intézményekben egyaránt látogatást tegyen. A látogatási helyszín kiválasztásában szempont volt az is, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek közül az életkor, nem vagy fogyatékoság alapján sérülékeny csoportok képviselve legyenek.

Az NMM által meglátogatott vizsgálati helyszíneket megyék szerinti bontásban, ill. a meglátogatott intézmények típusa szerint az alábbi táblázatok tartalmazzák.

*Ugyanazon intézmény (pl. kórház, javítóintézet, stb.) egyszerre több típusba is sorolható

⁶⁷ A beérkező adatok a Hivatalban az AJB-149/2020. számú ügyiratban találhatóak.

4.3. Az NMM 2020. évi látogatási terve

Az OPCAT 20. cikk e) pontja alapján az NMM számára biztosítani kell, hogy a felkeresni kívánt helyeket szabadon kiválassza.

Az NMM 2019. december 17-én⁶⁸ a fogvatartási helyek jegyzéke alapján meghatározta a 2020. évre szóló munkatervét.⁶⁹ A látogatási terv összeállítása a CKT javaslatainak figyelembevételével történt.

Az NMM 2020-ban a tevékenységét a kialakított munkaterve alapján kezdte meg, február-március hónapban összesen 8 rendőrségi helyszínen vizsgálta a fogva tartás körülményeit, az előállító helyiségeket és irodákat.

A koronavírus-járvány magyarországi megjelenésekor az NMM a fogvatartási helyszínek fenntartóihoz, felügyeleti szerveihez fordult, és írásbeli tájékoztatást kért arra vonatkozóan, hogy a fogvatartási helyeken tartózkodó, szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus-fertőzés elleni védelmének megerősítése érdekében milyen intézkedések történtek. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, az Országos Rendőr-főkapitányság, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, valamint az Állami Egészségügyi Ellátó Központ tájékoztatták az NMM-et a járványhelyzetben megtett intézkedéseikről. A kapott tájékoztatások szerint az érintett szervek folyamatosan nyomon követték a járványhelyzet kezelése érdekében megalkotott jogszabályok változásait, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Nemzeti Népegészségügyi Központ által kibocsátott eljárásrendeket, útmutatókat. A központi szervek ezeket alapul véve – figyelemmel az irányításuk alá tartozó fogvatartási helyszínek sajátosságaira is – kidolgozták saját eljárásrendjeiket, belső szabályozó eszközeiket. Az intézmények a koronavírus-fertőzés megelőzésével kapcsolatos teendőkről folyamatosan tájékoztatták dolgozóikat és a fogva tartott személyeket. Intézkedtek a szükséges tisztító- és fertőtlenítőszeres, valamint az egyéni védőeszközök beszerzése érdekében, azok rendelkezésre állásáról folyamatosan gondoskodtak. Az intézményekben – az újonnan érkezett, illetve fertőzött vagy fertőzésre gyanús személyek számára – elkülönítésre szolgáló helyiségeket jelöltek ki, ezek alkalmazásának szabályait a megalkotott eljárásrendek tartalmazták. A fogva tartott személyek vonatkozásában a lehetőségekhez mérten törekedtek a biztonságos távolság betartására. A legtöbb intézményben a személyes kapcsolattartás – látogató intézménybe érkezésével vagy fogva tartott személy esetében az intézmény elhagyásával járó – lehetőségeit megszüntették. Ahol a látogatók fogadása – kivételesen indokolt esetben – továbbra is engedélyezhető volt (pl. kórházi fekvőbeteg-ellátó osztályokon, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság által működtetett őrzött szálláson), ott arra a fertőzés elleni fokozott védelem biztosítása mellett kerülhetett sor. A járvány elleni védekezés érdekében elrendelt korlátozások hatásainak mérséklésére a kapcsolattartás alternatív lehetőségeinek biztosítása (pl. a büntetés-végrehajtási intézetekben digitális kapcsolattartási mód bevezetése), valamint a meglévő lehetőségek bővítése (pl. hosszabb időtartamú telefonálás, további informatikai eszközök beszerzése) útján törekedtek. A fogva tartott személyek panasz- és jogorvoslati jogának biztosítása szintén elsősorban telefonon és informatikai eszközökön keresztül valósulhatott meg. Az intézmények munkatársai fokozottan segítették a fogvatartott személyeket a gyermekjogi, betegjogi és ellátottjogi képviselővel való kapcsolattartásban. A jogalkotó a védővel való személyes kapcsolattartás lehetőségét nem korlátozta. Az intézmények a dolgozóik védelmére is törekedtek a rendszeres tájékoztatás, a védőeszközök biztosítása, a helyiségek és eszközök rendszeres fertőtlenítése révén.

⁶⁸ AJB-5860-1/2019. számú ügyirat.

⁶⁹ SPT: *Guidelines on national preventive mechanisms* (CAT/OP/12/5), 33. pont

Az írásbeli tájékoztatókat követően az NMM a koronavírus-világjárványra tekintettel kihirdetett veszélyhelyzetben a látogatásait 2020 áprilisától kezdődően új forgatókönyv alapján folytatta, és előzetesen bejelentett, rövidebb időtartamú, elsődlegesen COVID-fókuszú látogatásokat tett a kiválasztott intézményekben.

Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa védőfelszerelésben egy lakásotthon látogatásán

5. Az NMM látogatásai

Az alapvető jogok biztosa az NMM feladatainak teljesítése érdekében az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyen a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és visszasság felmerülésének hiányában is rendszeresen vizsgálja.⁷⁰

Az NMM 2020-ban 36 fogvatartási helyszínen 6179 fogvatartási helyet vizsgált. A látogatások időpontját, a fogvatartási helyszín nevét, valamint a megtekintett fogvatartási helyek számát az alábbi táblázat tartalmazza.

Az NMM 2020. évi látogatásainak helyszínei

Sorszám	A látogatás időpontja	A fogvatartási helyszín neve	A látogatás időpontjában		
			eng. férőhely (db)	kihasználtság %	fogvatartottak száma (fő)
Általános szempontok szerinti vizsgálatok					
1.	2020.02.18-19.	Győri Rendőrkapitányság	17	5,9	1
2.	2020.02.18-19.	Csornai Rendőrkapitányság	1	-	0
3.	2020.02.18-19.	Mosonmagyaróvári Rendőrkapitányság	3	33,3	1
4.	2020.02.18-19.	Kapuvári Rendőrkapitányság	4	-	0
5.	2020.03.03-04.	Egri Rendőrkapitányság	3	33,3	1
6.	2020.03.03-04.	Egri Rendőrkapitányság Pétervására Rendőrőrs	2	-	0
7.	2020.03.03-04.	Füzesabonyi Rendőrkapitányság	2	50	1
8.	2020.03.03-04.	Gyöngyösi Rendőrkapitányság	8	-	0
COVID-fókuszú vizsgálatok					
9.	2020.04.15.	Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön	292	146,9	429
10.	2020.04.16.	Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	472	108,1	510
11.	2020.04.17.	Szentendrei Rendőrkapitányság – házi karantén ellenőrzése	-	-	85
12.	2020.04.24.	Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat 4. sz. Lakásotthona (<i>Zirc</i>)	12	100	12
13.	2020.04.24.	Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat 6. sz. Lakásotthona (<i>Lókút</i>)	12	91,7	11
14.	2020.04.29.	EMMI Nagykanizsai Javítóintézete	108	45,4	49
15.	2020.05.07.	Fejér Megyei Integrált Szociális Intézmény Polgárdi - Tekerespuszta telephely	232	77,6	180

⁷⁰ Ajbt. 39/B. § (1) bekezdés

16.	2020.05.07.	Gárdonyi Rendőrkapitányság Martonvásári Rendőrőrs	1	-	0
17.	2020.05.13.	Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	1476	94,7	1437
18.	2020.05.13.	Sopronköhidai Fegyház és Börtön	433	133	577
19.	2020.05.15.	Szegedi Fegyház és Börtön I. objektum	513	108,6	557
20.	2020.05.21.	EMMI Aszódi Javítóintézet, Általános Iskola, Szakiskola és Speciális Szakiskola	160	53,1	85
21.	2020.05.21.	Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézmény (Eger)	160	97,5	156
22.	2020.06.04.	Tolna Megyei Integrált Szociális Intézmény Lakóotthona (Regöly)	8	100	8
23.	2020.06.04.	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat befogadó otthon (Szolnok)	15	46,7	7
24.	2020.06.04.	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat speciális gyermekotthon (Szolnok)	16	62,5	10
25.	2020.06.04.	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat különleges gyermekotthon (Szolnok)	8	50	5
26.	2020.09.18.	Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Rendőr-főkapitányság Idegenrendészeti Őrzött Szállása (Nyírbátor)	160	25	40
27.	2020.09.18.	Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ Nyírbátori Telephelye	105	7,6	8
28.	2020.09.25.	Tamási Rendőrkapitányság	24	-	0
29.	2020.09.25.	Fonyód Rendőrkapitányság	4	-	0
30.	2020.09.30.	Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	1100	98,8	1087
31.	2020.09.30.	Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	143	94,4	135
32.	2020.10.02.	Tatai Rendőrkapitányság	3	-	0
33.	2020.10.07.	Váci Fegyház és Börtön	646	97,7	631
34.	2020.10.13.	A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató lakásotthona (Hódmezővásárhely)	12	66,7	8
35.	2020.10.13.	A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató lakásotthona (Csanádpalota, Kossuth u. 16. sz.)	12	91,7	11
36.	2020.10.13.	A Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató lakásotthona (Csanádpalota, Kossuth u. 31. sz.)	12	91,7	11
Összesítés		Meglátogatott helyszínek száma: 36	6179		6053

Az NMM látogatásainak elsődleges célja annak megállapítása, hogy a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott bánásmód mely elemei vezethetnek kínzáshoz vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddhoz vagy büntetéshez, illetve azokat

miként lehet megakadályozni. További fontos feladat, hogy ezek megvalósulásának vagy újbóli előfordulásának megelőzése érdekében az NMM ajánlásokat tegyen.⁷¹

Látogatásra készen az EMMI Nagykanizsai Javítóintézete előtt – a Hivatal sajtófőnöke (balra) és a látogatócsoport két tagja

A Főosztály munkatársai főszabályként panaszbeadványokat nem vizsgálják. Kivételt képez az OPCAT 21. cikk 1. pontjában szereplő, a megtorlás tilalmára vonatkozó előírások megsértésére utaló adatot vagy információt tartalmazó beadvány, amelynek vizsgálata az NMM feladatainak teljesítésére felhatalmazott munkatársak feladata. Amennyiben a látogatócsoportok tagjaihoz vagy az NMM honlapján közzétett e-mail címre egyéni panasz érkezett, azt a Főosztály a Hivatal illetékes szervezeti egységéhez továbbította. A Hivatalba érkező egyéni panaszok iránymutatásul szolgálnak a látogatások helyszíneinek kiválasztásához, illetve a látogatási szempontok összeállításához.

⁷¹ SPT: Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives (26 February 2009) (CAT/OP/MDV/1) 5. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/MDV/1>

6. Az NMM látogatásainak fókuszpontjai

6.1. Az általános szempontok szerint végzett látogatások fókuszpontjai

Az NMM a fogvatartási helyszínek látogatása során a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezésének körülményeit, illetve a velük való bánásmódot vizsgálja. A látogatócsoportok az elhelyezés, illetve a bánásmód azon területeit vizsgálták, ahol a legnagyobb a kockázata annak, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek alapvető jogai nem megfelelően érvényesülnek. A koronavírus-járvány magyarországi megjelenését megelőzően tett, általános szempontú vizsgálatok 2020-ban is előzetes bejelentés nélkül történtek.

Az általános szempontok szerint végzett látogatások fókuszpontjainak meghatározása a CPT magyarországi fogvatartási helyszíneken tett látogatásairól szóló jelentések, az ENSZ Kínzás Elleni Bizottságának jelentései, a Megelőzési Albizottság látogatásairól szóló jelentések, az Emberi Jogi Bíróság ítéletei, az ombudsman általános alapjogvédelmi tevékenysége körében tett helyszíni vizsgálatok tapasztalatai, valamint a CKT javaslatai alapján történt.

Az NMM 2020-ban 8 rendőrségi létesítményben tett általános szempontok szerinti látogatást. E látogatások a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezésének körülményeit az alábbi főbb szempontok mentén vizsgálták:

- a rendőrségi előállítóknak milyen módon biztosítják az előállított személy elhelyezését;
- a fogvatartottat milyen körülmények között állították elő, sor került-e kényszerítő eszköz alkalmazására;
- a fogvatartott szállításának módja és körülményei;
- a jogokról és kötelezettségekről történő tájékoztatás módja;
- orvosi ellátás;
- a jogi képviselővel és harmadik személlyel történő kapcsolattartás lehetősége;
- bánásmód;
- speciális fogvatartotti csoportok (fiatalkorúak, nők, külföldiek, LMBTQI személyek) jogainak érvényesülése;
- a hazai kisebbséghez tartozó fogvatartottakkal való bánásmód.

6.2. A COVID-fókuszú látogatások

Az NMM látogatásainak fókuszpontjait 2020. áprilistól kezdődően a koronavírus-világjárvány következményeinek vizsgálata határozta meg. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 15-én kiadott, a COVID-19 fertőzés börtönökben és más fogvatartási helyeken történő megelőzésére és kezelésére vonatkozó időközi ajánlása szerint a fogvatartási helyek a fogvatartottak szoros közelsége miatt a fertőzés kiindulópontjai lehetnek, és emiatt az itt élő személyek egészségének fenntartása a közegészségügy szempontjából is kiemelt érdek.⁷²

Az NMM látogatásai elsődlegesen azt vizsgálták, hogy a járványhelyzet és a fogvatartási helyeken alkalmazott korlátozások mennyiben érintették a fogva tartott személyek életkörülményeit, és az intézmények hogyan tudtak eleget tenni a koronavírus-fertőzés megelőzésére irányuló feladataiknak. A fókuszpontok meghatározása a Megelőzési Albizottság és a CPT által megfogalmazott iránymutatások figyelembevételével történt.

⁷² WHO: *Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention: Interim Guidance, 15 March 2020.* 1. o. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336525/WHO-EURO-2020-1405-41155-55954-eng.pdf>

A Megelőzési Albizottság által 2020. április 7-én kiadott Tanács⁷³ rámutat arra, hogy a kínzás és a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetések tilalmát kivételes körülmények fennállása esetén és veszélyhelyzet során is biztosítani kell.⁷⁴ A Tanács szerint az egyes országokban működő nemzeti megelőző mechanizmusok maguk dönthetnek a járványhelyzetben az általuk legmegfelelőbbnek tartott intézkedésekről.⁷⁵ A Tanács értelmében a nemzeti megelőző mechanizmusoknak a koronavírus-járvány során a társadalmi érintkezésekre vonatkozó korlátozások figyelembevételével kell gyakorolniuk a mandátumukat.⁷⁶

A CPT a koronavírus-világjárvány idején a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód alapelveiről szóló Nyilatkozatában⁷⁷ szintén kijelentette, hogy az NMM-ek által végzett független monitorozás továbbra is elengedhetetlen biztosíték a rossz bánásmóddal szemben, a „*ne árts*” elv figyelembevétele mellett.

Az NMM COVID-fókuszú látogatásai során az alábbi szempontokra fordított kiemelt figyelmet:

- a fogvatartottak létszáma és elhelyezése;
- a fertőzés megelőzése érdekében tett intézkedések;
- az egészségügyi ellátás;
- a pszichológus elérhetősége;
- a napirend, különös figyelemmel az oktatás és a munkavégzés folytatására, a szabadidő eltöltésére és a szabad levegőn való tartózkodás lehetőségeire;
- a kapcsolattartás lehetőségei, a személyes kapcsolattartásra vonatkozó korlátozások kompenzálása;
- a járványügyi intézkedésekről történő tájékoztatás.

Az NMM 2020-ban 28 fogvatartási helyszínen tett COVID-fókuszú látogatást, 8 büntetés-végrehajtási intézetet, 5 rendőrségi és 2 idegenrendészeti fogvatartási helyszínt, 3 szociális és 10 gyermekvédelmi intézményt látogatott meg.

Az NMM a COVID-fókuszú látogatásokat – a fogvatartottak, a fogvatartási helyszínek munkatársai, valamint a látogatócsoport tagjainak a vírusfertőzéssel szembeni védelme, a járványhelyzetre tekintettel szükséges óvintézkedések biztosítása érdekében – előre bejelentette. A látogatócsoportok tagjai a „*ne árts*” elvet tiszteletben tartva a látogatások során védőfelszerelést viseltek, és a személyes meghallgatások során megfelelő távolságot tartottak.

A COVID-fókuszú látogatások a járványhelyzet miatt, a fertőzésveszély csökkentése érdekében rövidebb időtartamúak voltak. Azok a vizsgálatok, amelyek helyszínén az NMM vagy az alapvető jogok biztosa általános hatáskörében a járványhelyzetet megelőzően már látogatást tett, nem értékelték átfogóan a korábbi vizsgálatokról szóló jelentésekben tett ajánlások megvalósulását, így nem tekinthetők utánkövető látogatásnak.

⁷³ SPT: *Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic* (CAT/OP/10) <https://undocs.org/CAT/OP/10>

⁷⁴ CAT/OP/10 I/5. pont

⁷⁵ CAT/OP/10 I/6. pont

⁷⁶ CAT/OP/10 IV/11. pont

⁷⁷ CPT: *Nyilatkozat a szabadságuktól megfosztott személyek koronavírus (COVID-19) világjárvánnyal kapcsolatos kezelési alapelveiről* [CPT/Inf(2020)13] <https://rm.coe.int/16809e0704> és CPT: *Follow-up statement regarding the situation of persons deprived of their liberty in the context of the ongoing Covid-19 pandemic* [CPT/Inf (2020) 21] <https://rm.coe.int/16809ef566>

7. Az NMM jelentései

Az NMM látogatásáról jelentés készül, amely *„tartalmazza a feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat és következtetéseket”*.⁷⁸ A jelentés borítóján a látogatás helyszínének megjelölésén túl az is feltüntetésre kerül, hogy azt az alapvető jogok biztosa az NMM feladatainak teljesítése körében adja ki.

7.1. A jelentés előkészítése

Az OPCAT 21. cikkének 2. pontja értelmében az NMM *„által gyűjtött bizalmas információkat titkosan kell kezelni”*.

Az alapvető jogok biztosa *„eljárása során az annak lefolytatásához szükséges mértékben kezelheti mindazokat a személyes adatokat, valamint törvény által védett titoknak és hivatás gyakorlásához kötött titoknak minősülő adatokat, amelyek a vizsgálattal összefüggnek, illetve amelyek kezelése a vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében szükséges”*⁷⁹.

A látogatáson részt vevő munkatársak a megfigyeléseik és az általuk végzett mérések, illetve meghallgatások eredményeit összegző részjelentéseket, fényképfelvételeket és a látogatás során birtokukba került dokumentumokat, a közreműködő szakértők a szakvéleményüket a látogatás vezetőjéhez továbbítják. Személyazonosításra alkalmas adatokat sem a részjelentések, sem a szakvélemények nem tartalmaznak.

Miután az *„alapvető jogok biztosának a vizsgálata során beszerzett iratok és tárgyi bizonyítási eszközök nem nyilvánosak”*,⁸⁰ külső személyek számára sem a látogatás, sem az annak előkészítése során készült feljegyzések, illetve beszerzett dokumentumok sem az eljárás során, sem annak befejezését követően nem hozzáférhetőek.

7.2. Bevezetés

A jelentésnek ez a része röviden ismerteti az NMM feladatkörét, a látogatási helyszín kiválasztásának indokait és körülményeit, továbbá azokat az ismérveket, amelyek alapján a kiválasztott helyszínen az OPCAT 4. cikkének 2. pontja alapján szabadságelvonás történik. Tartalmazza a látogatás időpontját, a látogatócsoport tagjainak nevét és szakképzettségét, az NMM köztisztviselő munkatársainak hivatali beosztását, a vizsgálat módszerét. Miután az NMM megelőző célú monitorozó látogatása a fogvatartási helyszín működésére irányadó jogszabályok gyakorlatorientált felülvizsgálatát is magában foglalja, a bevezető rész az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások, továbbá azon alapvető jogok felsorolását is tartalmazza, amelyeket a jelentés érint.

7.3. Szankció tilalma

A jelentés felhívja a figyelmet arra, hogy senki *„nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető*

⁷⁸ Ajbt. 28. § (1) bekezdés

⁷⁹ Ajbt. 27. § (1) bekezdés

⁸⁰ Ajbt. 27. § (3) bekezdés

*a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti”.*⁸¹

7.4. Tényállás és megállapítások

Az NMM feladatainak ellátása szempontjából kiemelt fontosságú a látogatások során tapasztalt bánásmód, illetve a megfigyelt körülmények részletes leírása, bemutatása.

A tényállás tartalmazza a fogvatartási helyszín alapadatait, továbbá a látogatás során végzett azon megfigyelések, meghallgatások, illetve beszerzett adatok részletes leírását, amelyekre az NMM a megállapításait és az intézkedéseit alapozza.⁸² A jelentés tervezetét a látogatás vezetője a látogatócsoport tagjai által készített részjelentések, valamint a közreműködő szakértő véleményének felhasználásával készíti elő. A háromszögelés (trianguláció) – a különböző személyektől származó információk (allegációk) és a dokumentumok összevetése – módszerének alkalmazása elősegíti az objektivitást.⁸³

A jelentés megállapításai körében kell rámutatni az elhelyezési körülmények, illetve a bánásmód azon aspektusaira, amelyek alapvető joggal összefüggő visszásságot vagy annak veszélyét eredményezik.⁸⁴ A megállapítások körében kell kifejtetni, hogy a feltárt, alapvető joggal összefüggő visszásság helytelen jogértelmezés eredménye, vagy valamely jogszabály felesleges, nem egyértelmű, esetleg nem megfelelő rendelkezésére, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető-e vissza.⁸⁵

Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 16. cikke szerint az állam a „*joghatósági területén megtilt minden olyan egyéb cselekményt, amely kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetést vagy bánásmódot képez, de nem minősül az 1. cikkben meghatározott kínzási cselekménynek, és ha e cselekményeket közfunkciót ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatóságos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával eljáró személy követi el*”. Az ENSZ kínzás elleni egyezmény az 1. cikk szerinti kínzásnak nem minősülő, rossz bánásmódot megvalósító „*egyéb cselekményt*” nem definiálja. Az „*egyéb cselekmény*” tilalma a nemzeti megelőző mechanizmust arra kötelezi, hogy a kínzás fogalmkörén kívül eső, de a szabadságától megfosztott személy számára szenvedést okozó bánásmód ellen is fellépjen.

A látogatások tapasztalatai szerint a fogvatartottak esetében nemcsak a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmába ütköző, hanem más alapvető jogaikkal összefüggő visszásságot okozó bánásmód, illetve elhelyezési körülmények elviselése is komoly fizikai és lelki megpróbáltatásokat okoz. Miután a szabadságuktól megfosztott személyek alapvető jogainak „*teljes tiszteletben tartása*” mindenkinek közös felelőssége,⁸⁶ az NMM feladatainak teljesítése körében kiadott jelentések a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozásán túlmenően más alapvető joggal összefüggő visszásságokra, illetve azok veszélyére is felhívják az érintettek figyelmét.

⁸¹ OPCAT 21. cikk 1. pont

⁸² Lásd az alapvető jogok biztosa vizsgálatának szakmai szabályairól és módszereiről szóló 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás (a továbbiakban: 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás) 32. § (1) bekezdését.

⁸³ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Prevention Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) 26. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

⁸⁴ 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 33. § (1) bekezdés

⁸⁵ Lásd ezzel összefüggésben az ENSZ kínzás elleni egyezmény 11. cikkét.

⁸⁶ Az OPCAT preambuluma

Az alapvető joggal összefüggő visszásságnak, illetve annak veszélyének megállapítása során az NMM jelentése különösen az Emberi Jogok Európai Bírósága, a CPT, a Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága,⁸⁷ az ENSZ és az Európa Tanács más szerveinek, valamint az Alkotmánybíróságnak a jogértelmezésére hivatkozik.

Az elhelyezéssel, illetve a bánásmóddal kapcsolatos kritikai megjegyzéseken túlmenően a látogatás során észlelt pozitív gyakorlattal kapcsolatos megállapításokat is a jelentésnek ebben a részében kell bemutatni és értékelni.⁸⁸

7.5. Az NMM intézkedései

Az OPCAT 19. cikkének b) pontja alapján a nemzeti megelőző mechanizmust fel kell hatalmazni *ajánlások* megfogalmazására az „*illetékes hatóságok számára, hogy javítsák a szabadságuktól megfosztott személyek körülményeit és a velük való bánásmódot, és hogy megakadályozzák a kínzást és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Szervezetének vonatkozó normáit*”.

A jelentésnek ebben a részében kell megfogalmazni a látogatás során észlelt, az elhelyezéssel és a bánásmóddal összefüggésben feltárt, alapvető jogokkal összefüggő visszásságok orvoslása, illetve az alapvető jogok érvényesülését veszélyeztető körülmények megszüntetése érdekében szükséges intézkedéseket.⁸⁹ Valamennyi intézkedés kapcsán meg kell jelölni az Ajbt. azon rendelkezését, amely azt lehetővé teszi.⁹⁰

Az NMM ajánlásainak a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozásán túlmenően célja az is, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezési körülményeit és a velük való bánásmódot javítsa. Az NMM a látogatásokról szóló jelentésekben megfogalmazott intézkedésekkel nemcsak a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzésére, hanem a szabadságuktól megfosztott személyek más alapvető jogaival összefüggő visszásság, illetve az azok veszélyét eredményező körülmények és bánásmódok megszüntetésére és megelőzésére is törekszik.

A jelentésben egyértelműnek kell lennie, hogy az adott intézkedés mely alapvető joggal összefüggő visszásságra, illetve annak érvényesülését veszélyeztető körülményre vonatkozik.⁹¹ Az intézkedést úgy kell megfogalmazni, hogy a különböző címzetteknek szóló intézkedések, illetve az egy címzettnek szóló különböző intézkedések elkülönüljenek.⁹²

7.5.1. Kezdeményezés

Ha az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot a vizsgált hatóság saját hatáskörben meg tudja szüntetni, az NMM a vizsgált hatóság vezetőjénél kezdeményezheti annak orvoslását. Az ilyen kezdeményezés rövid úton – távbeszélőn, szóban vagy elektronikus levélben – is történhet. Ez esetben a kezdeményezés időpontját, módját és lényegét az ügyiraton rögzíteni kell. A vizsgált

⁸⁷ A 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény 34. cikke

⁸⁸ Lásd SPT: *Analytical self-assessment tool for National Prevention Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) 30. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

⁸⁹ 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (1) bekezdés

⁹⁰ 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (3) bekezdés

⁹¹ 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (2) bekezdés

⁹² 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (4) bekezdés

hatóság az ajánlással kapcsolatos érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről az ajánlások kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles tájékoztatni az NMM-et.⁹³ Amennyiben a vizsgált hatóság a kezdeményezéssel nem ért egyet, azt a kézhezvételtől számított harminc napon belül, a véleményével ellátva, köteles a felügyeleti szervéhez felterjeszteni. A felügyeleti szerv a felterjesztés kézhezvételétől számított harminc napon belül az állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedéséről köteles az NMM-et értesíteni.⁹⁴ Az NMM látogatásokról szóló, 2020-ban közzétett jelentésekben megfogalmazott 49 kezdeményezésre azok címzettjei szinte kivétel nélkül a törvényben előírt határidőn belül, érdemben reagáltak.

7.5.2. Ajánlás

Ha a lefolytatott vizsgálat arra a megállapításra jut, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot a vizsgált hatóság saját hatáskörében nem tudja megszüntetni, az NMM annak orvoslására – a vizsgált hatóság egyidejű tájékoztatása mellett – ajánlást tehet a vizsgált hatóság felügyeleti szervének. A felügyeleti szerv az ajánlással kapcsolatos állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről annak kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles az NMM-et értesíteni.⁹⁵ Felügyeleti szerv hiányában az NMM a vizsgált hatóság számára tesz ajánlást.⁹⁶ Az NMM látogatásokról szóló, 2020-ban közzétett jelentésekben megfogalmazott 15 ajánlásra a címzettek a törvényben előírt határidőn belül, érdemben reagáltak.

7.5.3. Ügyészi fellépés kezdeményezése

Az NMM alapvető joggal összefüggő visszásság esetén, annak orvoslása érdekében a legfőbb ügyész útján kezdeményezheti az illetékes ügyész fellépését. Ilyen esetben az ügyész a kezdeményezéssel kapcsolatos álláspontjáról, illetve esetleges intézkedéséről hatvan napon belül köteles az NMM-et értesíteni.⁹⁷ 2020-ban illetékes ügyészi fellépés kezdeményezésének szükségessége nem merült fel.

7.5.4. Bejelentés a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságnál

Amennyiben a vizsgálat a személyes adatok védelméhez, illetve a közérdekű vagy a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való joggal összefüggő visszásságot észlel, az NMM bejelentéssel fordulhat a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz.⁹⁸ 2020-ban a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz történő bejelentés szükségessége nem merült fel.

7.5.5. Jogalkotás kezdeményezése

Ha az NMM a rossz bánásmódnak vagy veszélyének megszüntetése érdekében valamely jogszabály módosítását, hatályon kívül helyezését vagy előkészítését javasolja, a megkeresett szerv az ezzel kapcsolatos állásfoglalásáról, illetve esetleges intézkedéséről hatvan napon belül köteles őt értesíteni.⁹⁹ Az NMM 2020-ban 2 jogalkotási kezdeményezést tett.

⁹³ Ajbt. 32. § (1) és (2) bekezdése

⁹⁴ Ajbt. 32. § (3) bekezdése

⁹⁵ Ajbt. 31. § (1) bekezdése

⁹⁶ Ajbt. 31. § (4) bekezdése

⁹⁷ Ajbt. 33. § (1) bekezdése

⁹⁸ Ajbt. 36. §

⁹⁹ Ajbt. 37. §

7.6. Az utánkövető látogatásról szóló jelentés

Az utóvizsgálat alkalmat ad arra, hogy az NMM a korábbi jelentésében megfogalmazott ajánlásainak megvalósulását nyomon kövesse, a fogvatartási helyszín személyzetével a korábbi látogatás tapasztalatait, illetve ezek fényében az intézkedéseik gyakorlati megvalósításának körülményeit is megvitassa. Az utánkövető látogatásról szóló jelentés a korábbi jelentésben tett megállapítások alapjául szolgáló körülményeket ismételten megvizsgálja abból a célból, hogy feltárja, hogy az adott elhelyezési körülmény vagy bánásmód tekintetében a korábban megállapított, alapvető joggal összefüggő visszásság orvoslása megtörtént-e. Abban az esetben, ha az alapvető jogot érintő visszásság továbbra is fennáll, az NMM a korábbi ajánlásában tett intézkedés megtételére ismételten felhívja a figyelmet, vagy a visszásság orvoslására újabb intézkedést tesz. Amennyiben az utóvizsgálat más, a korábbi jelentésben nem érintett problémákat is feltár, az utóvizsgálatra vonatkozó jelentésben a feltárt újabb problémákra vonatkozóan is ajánlásokat fogalmaz meg.

2020-ban az NMM a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény utánkövető látogatásáról adott ki jelentést.¹⁰⁰

7.7. Az NMM jelentésének közzététele

„Az alapvető jogok biztosának jelentése nyilvános. A nyilvánosságra hozott jelentése nem tartalmazhat személyes adatot, minősített adatot, a törvény által védett titkot és hivatás gyakorlásához kötött titkot.”¹⁰¹

Az NMM a látogatásáról szóló jelentéseket az érintett fogvatartási helyszín vezetőjének, az ajánlások címzettjeinek és a CKT tagjainak minden esetben megküldi.

Az NMM jelentéseit az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala honlapján digitális formában, bárki számára, korlátozástól mentesen, díjmentesen hozzáférhetővé kell tenni.¹⁰² Az NMM munkatársai az NMM jelentéseit magyar nyelven a címzetteknek való megküldését követően néhány napon belül a nyilvánosság számára¹⁰³ is hozzáférhetővé teszik.¹⁰⁴ Az NMM jelentését a kiadásától számított harminc napon belül az elektronikus gyűjteményben is közzé kell tenni.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Az NMM AJB-518/2020. sz. jelentése, lásd részletesen a 9.3.1. fejezetben.

¹⁰¹ Ajb. 28. § (2) bekezdés

¹⁰² 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 39. § (1) bekezdés

¹⁰³ 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 39. § (2) bekezdés

¹⁰⁴ <https://www.ajbh.hu/hu/opcat-jelentesek>

¹⁰⁵ 3/2015. (I. 30.) AJB utasítás 39. § (3) bekezdés

Az NMM feladatainak ellátása körében 2020-ban közzétett jelentések

Sorszám	A fogvatartási helyszín neve	Az intézkedések			
		száma összesen	címzettje		
			vizsgált intézmény ¹⁰⁶	felügyeleti szerv ¹⁰⁷	jogalkotás ¹⁰⁸
1.	Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény	15	7	7	1
2.	Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön	3	3	-	-
3.	Martonvásári Rendőrőrs	3	3	-	-
4.	Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat 4. sz. Lakásotthona (Zirc) és 6. sz. Lakásotthona (Lókút)	5	4	1	-
5.	EMMI Nagykanizsai Javítóintézete	5	4	1	-
6.	Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézmény (Eger)	2	2	-	-
7.	Szegedi Fegyház és Börtön	2	1	1	-
8.	EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola (Esztergom)	16	12	3	1
9.	Tolna Megyei Integrált Szociális Intézmény Lakóotthona Regöly	1	1	-	-
10.	Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Rendőr-főkapitányság Idegenrendészeti Őrzött Szállás	2	2	-	-
11.	EMMI Aszódi Javítóintézet, Általános Iskola, Szakiskola. és Speciális Szakiskola.	7	6	1	-
12.	Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	1	1	-	-
13.	Tamási Rendőrkapitányság	2	2	-	-
14.	Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és mobil járványkórház	2	1	1	-
Összesen		66	49	15	2

¹⁰⁶ Ajbt. 32. § (1) bekezdése

¹⁰⁷ Ajbt. 31. § (1) bekezdése

¹⁰⁸ Ajbt. 37. §

8. Szabadságuktól megfosztott személyek a meglátogatott fogvatartási helyszíneken

8.1. Büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodó fogvatartottak

Az NMM 2020-ban 4 büntetés-végrehajtási intézet (Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön,¹⁰⁹ Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,¹¹⁰ Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,¹¹¹ Szegedi Fegyház és Börtön¹¹²) látogatásáról adott ki COVID-fókuszú jelentést.

8.1.1. Létszám és telítettség, a fogvatartottak elhelyezése

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben a látogatáskor a nyilvántartott fogvatartotti létszám 429 volt, közülük 425 fogvatartott tartózkodott az Intézetben.

A 472 személy elhelyezésére alkalmas Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a látogatás idején 510 fogvatartott tartózkodott. A zsúfoltság jövőbeli csökkentése érdekében az Intézet egy 440 férőhelyes részleggel bővült, amelynek az építése folyamatban volt a látogatáskor.

A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet 1476 fő befogadására alkalmas, a látogatás napján 1437 fogvatartott volt jelen, a telítettség 97,4%-os volt. Az NMM jó gyakorlatként értékelte, hogy a fertőzés szempontjából kiemelt kockázati csoportba tartozó idős és krónikus beteg fogvatartottakat fokozott védelmük érdekében egy emeleten helyezték el, elkülönítve őket a többi fogvatartottól.

A Szegedi Fegyház és Börtönben a látogatás napján az Intézet 1284 férőhelyén az I., II. és III. objektumban összesen 1272 fogvatartott (1251 férfi és 21 nő) volt elhelyezve, az Intézet telítettsége 99%-os volt.

Zárka a Szegedi Fegyház és Börtönben

¹⁰⁹ Az NMM AJB-2419/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. április 15.

¹¹⁰ Az NMM AJB-2456/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. április 16.

¹¹¹ Az NMM AJB-2728/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. május 13.

¹¹² Az NMM AJB-2726/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. május 15.

8.1.2. A fertőzés megelőzése érdekében tett intézkedések, különös figyelemmel a befogadás folyamatára

A jogszabályi előírásoknak és a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka rendelkezésének megfelelően valamennyi büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka intézkedéseket tett a védőfelszerelések és fertőtlenítőszeres biztosítása, valamint a fertőzés megelőzése érdekében.

A fogvatartottak a zárkákat naponta többször takarították. A Sátoraljaújhelyi Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottak a takarításhoz súrolószert és mosogatószert kaptak, a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet látogatásakor már naponta megkapták a fertőtlenítőszeres felmosáshoz szükséges tisztítószert is. A Szegedi Fegyház és Börtönben a fogvatartottak heti kétszer fertőtlenítőszeres vízzel tisztították a zárkájukat. A körletek padlózatának fertőtlenítő tisztítószerezrel való felmosására mind a négy büntetés-végrehajtási intézetben naponta több alkalommal sor került.

Valamennyi vizsgált büntetés-végrehajtási intézet biztosított maszkokat a fogvatartottak részére. A fogvatartottak a zárka elhagyásakor vagy a személyi állományi tagok zárkába történő belépésekor kötelesek voltak a maszkot viselni. A személyi állomány fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatba kerülő tagjai szintén kötelesek voltak védőfelszerelést viselni a személyes kontaktus időtartama alatt.

A befogadást követően a fogvatartottakat 14 napra elkülönítették. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben a veszélyhelyzet életbelépésétől a látogatás időpontjáig eltelt időszakban külső befogadás nem történt, kizárólag más intézetekből érkeztek fogvatartottak. A befogadandó fogvatartott és az őt kísérő rendőrök az épület külön bejáratán át érkeztek, és az újonnan érkezett fogvatartottakat az egészségügyi részlegen külön zárkában helyezték el. A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet a fegyelmi részleg magánzárkáit átalakítva, egészségügyi elkülönítés céljára használta. Annak érdekében, hogy az egészségügyi megfigyelés alatt álló fogvatartottak el tudják foglalni magukat napközben, TV készüléket helyeztek el ezekben a zárkában. A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben az új befogadottak elkülönítésére az A/3. épület 4. emeletét, valamint az A/4. épület zárkáját jelölték ki. A Szegedi Fegyház és Börtönben a fogvatartottakat a 14 napos megfigyelésre az I. objektum külön épületrészében helyezték el. A megfigyelési időszakban az érintett fogvatartottakat más fogvatartottaktól minden esetben (pl. kiétkezés, szabad levegőn tartózkodás, orvosi rendelés, stb.) külön kellett mozgatni. Az elkülönített fogvatartottak átvonulását követően az érintett helyszíneket fertőtleníteni kellett.

8.1.3. Egészségügyi ellátás és a pszichológus elérhetősége

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben rendelő orvos a fogvatartottak számára a hét minden napján elérhető volt. A fogorvos is naponta rendelt, de a járványhelyzet miatt csak a sürgős eseteket látta el. Az Intézetben hetente egy alkalommal rendelt a munkaügyi alkalmasságot vizsgáló orvos és a pszichiáter. Az ápolónő elmondása szerint a koronavírusra utaló tüneteiket a fogvatartottaknak azonnal jelezniük kellett, de ilyen panaszokkal a látogatás időpontjáig senki nem jelentkezett. A veszélyhelyzet miatt a fogvatartottak kórházi ellátására csak kiemelten indokolt, súlyos esetben került sor. Az egyik, verekedésből eredően végtagsérülést szenvedett fogvatartottat a látogatást megelőző héten a kórház sebészeti osztályán nem fogadták, így az Intézet orvosa végezte el a kontrollvizsgálatot. A megkérdezett fogvatartottak megerősítették, hogy a pszichológus elérhető számukra, és ha valamilyen problémájuk volt, általában tudott segíteni.

A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben két – megbízási szerződéssel foglalkoztatott – orvos rendelt hétfőtől csütörtökig, péntektől vasárnapig ügyeletet tartottak. Nőgyógyászati, fogorvosi szakrendelés és munkaköri alkalmassági vizsgálat heti egy alkalommal volt elérhető. A fogvatartottak a nővéreknek jelezheték, ha valamilyen tünetük volt, vagy rosszul érezték magukat, esetleg lázasak voltak. Ilyen jelzés esetén mindig lázat mértek, de a látogatás idejéig egy fogvatartottnál sem észleltek lázat. Az egészségügyi dolgozók gyógyszerosztáskor is megmérték a fogvatartottak testhőmérsékletét érintésmentes hőmérővel. Az Intézet a látogatás időpontjában nem rendelkezett főállású pszichológussal, azonban a szerződéses jogviszony alapján dolgozó pszichológus minden nap elérhető volt. Folyamatban volt egy további szerződéses pszichológus felvétele. A megkérdezett fogvatartottak közül néhányan azt mondták, hogy a pszichológus elérhető, és tudott is segíteni nekik, azonban voltak olyan fogvatartottak is, akik nem szokták felkeresni a pszichológust.

A Szombathelyi Büntetés-végrehajtási Intézetben a krónikus betegeket állapotuktól függő gyakorisággal, illetve a gyógyszereik felírásakor vizsgálták (pl. vércukorszint- és vérnyomásmérés). A látogatás napjáig nem volt koronavírus-fertőzött személy az Intézetben. A lelkiileg megterhelő járványidőszakra tekintettel különös aggodalomra adott okot, hogy az Intézetben a pszichológus státuszok több mint fele betöltetlen volt, ami visszásságot okozott a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülésével összefüggésben.

A Szegedi Fegyház és Börtön minden objektumában elérhető volt az általános orvosi rendelés; fogorvosi rendelés az I. és III. objektumban volt. Valamennyi pszichológusi státusz fel volt töltve. A fogvatartottak egyénileg beszélgethettek a pszichológusokkal, akik hetente vizitáltak a körleteken. Az Intézet néhány részlegén a Bv. tv. értelmében kötelező lett volna pszichológiai csoportfoglalkozást tartani, de a vírusveszély miatt ezek szüneteltek. Az NMM meglátása szerint célszerű lett volna ezeket a foglalkozásokat a vallási csoportfoglalkozásokhoz hasonlóan, kis létszámú csoportokban megszervezni. A pszichológiai csoportfoglalkozások elmaradása veszélyeztette a fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogának érvényesülését.

8.1.4. Napirend – munkáltatás, oktatás, szabad levegőn tartózkodás, szabadidő eltöltése

A fogvatartottak munkáltatása a meglátogatott intézetek többségében folytatódni tudott. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben a fogvatartottak többsége védőruházatok és maszkok előállításában vett részt, többen költségvetési munkahelyen dolgoztak. Az Intézetben kívüli munkavégzés szünetelt. A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottak az Intézet költségvetési munkáltatásában vehettek részt, illetve az Adorján-Text. Kft. varrodai és konfekcióipari részlegén dolgozhattak, ahol egyszer használatos orvosi védőruhát állítottak elő. A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a munkavégzési lehetőségek köre jelentősen szűkült, mert a munkaterületeken nem volt biztosítható a fogvatartottak és az üzemeltető¹¹³ civil alkalmazottainak elkülönítése. A Szegedi Fegyház és Börtönben a fogvatartottak költségvetési munkáltatásban és a Nagy-Alföld Kft. alkalmazásában (faipar, mosoda, pékség, fémtechnológia, állat-, és növénytermesztés) dolgoztak. A dolgozó fogvatartottak számára a meglátogatott intézetekben mindenhol biztosított volt a munkához szükséges védőfelszerelés.

¹¹³ A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet PPP konstrukcióban működő intézmény. Szerződés alapján egy magánvállalat, az FMZ Savaria Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság végzi az üzemeltetéssel kapcsolatos feladatokat (pl. ellátás, karbantartás), míg az Intézet által foglalkoztatott személyek látják el a büntetés-végrehajtás szakmai feladatait.

Az oktatásokat és képzéseket az intézetek távoktatás formájában, feladatlapok kitöltése útján tudták biztosítani. A Szegedi Fegyház és Börtönbe a tanárok bejártak, de a fogvatartottak itt is tesztek és feladatlapokat töltöttek ki.

A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a csoportfoglalkozásokat kis létszámú (5 fő) csoportokban tartották, a hitélet folyamatos gyakorlása érdekében az Intézet növelte a fogvatartottak számára elérhető vallási csoportfoglalkozások számát.

A fogvatartottak számára a napi egy órás szabad levegőn tartózkodás lehetőségét valamennyi büntetés-végrehajtási intézet biztosította. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben a húsvéti ünnepek alatt a fogvatartottak szabad levegőn tartózkodásának időtartamát napi 1,5 órára emelték. Az NMM jó gyakorlatként értékelte, hogy a Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a szabad levegőn tölthető időn felül további 1 óra szabadtéri sportolási lehetőséget is biztosítottak. Ennek során arra is figyelmet fordítottak, hogy a fogvatartottak minden nap más sportot (kosárlabda, foci, asztalitenisz) tudjanak gyakorolni.

Az intézetek a fogvatartottak számára lehetővé tették a kondicionáló terem térítésmentes használatát oly módon, hogy a sporteszközöket minden használat után fertőtlenítették. A fogvatartottak szórakoztatását a zárkán belül mindenhol elérhető TV készülék szolgálta. Az intézeti könyvtárak zárva tartottak, de a fogvatartottak számára a könyvek kölcsönzését egyénileg vagy szintenként mindenhol megoldották.

8.1.5. Kapcsolattartás, figyelemmel a korlátozások kompenzálására

A járvány terjedésének megelőzése érdekében a jogalkotó felhatalmazta a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát arra, hogy korlátozza a fogvatartottak Bv. tv. 122. § b) pontja szerinti kapcsolattartáshoz való jogát.¹¹⁴ A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BVOP) által a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására kiadott III. Intézkedési Terv¹¹⁵ alapján a büntetés-végrehajtási intézetekben látogatók fogadására nem volt lehetőség. A kapcsolattartás személyes formájának elmaradását a BVOP oly módon próbálta kompenzálni, hogy a kiépítette a Skype-hívások lehetőségét, a telefonálás időtartamát pedig 15 perccel megnövelte. A veszélyhelyzetre és a járványügyi készültségre tekintettel azok a fogvatartottak, akik nem rendelkeztek fogvatartotti mobiltelefonnal, egyéni kérelem alapján 3x5 perc, a bv. szervezet által finanszírozott közösségi telefonhasználatot kaptak. A büntetés-végrehajtás a Skype használatát támogatta, és tájékoztató anyagokkal népszerűsítette a fogvatartottak és hozzátartozóik körében. A fogvatartottak küldhettek és fogadhattak leveleket, az intézetek a beérkező leveleket rövid ideig elkülönítették a lehetséges vírusoktól történő mentesítés érdekében.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben meghallgatott fogvatartottak azt mondták, hogy a plusz időtartamú telefonálási lehetőséget – hetente több részletben – ki szokták kihasználni. Figyelemmel arra, hogy a fogvatartottak többsége dolgozott, a finanszírozott telefonálásra vonatkozó kérelmek benyújtása nem volt jellemző, mert a fogvatartottak fedezni tudták a telefonálás költségét. A fogvatartottaknak mintegy a fele élt a Skype-hívások lehetőségével. A

¹¹⁴ 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról 3. § (8) bekezdés a) pont

¹¹⁵ A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának 2020. április 9-én kiadott és hatályba lépett, 30500/4116-9/2020.ált. iktatószámú Intézkedési Terve

fogvatartottak kapcsolattartás céljára a távmeghallgatóban és a nevelői irodában lévő összesen 4 db laptopot használhatták.

A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottak közül szinte mindenki élt a Skype kapcsolattartás lehetőségével. Az Intézet minden szintjén egy „Skype-szekrény” (az Intézetben összesen 4 db) állt a fogvatartottak rendelkezésére. Parancsnoki rendelkezés szerint a fogvatartott számára akkor volt engedélyezhető a Skype-hívás, ha három hónapig betartotta a viselkedési normákat és együttműködő magatartást tanúsított. Ha „nem kívánatos cselekményt” követett el, a 3 hónapos időszak újrakezdődött. Az NMM megállapítása szerint a tág értelmezésre lehetőséget adó „nem kívánatos cselekmény” megfogalmazás veszélyeztette a kapcsolattartáshoz való jog érvényesülését.

„Skype-szekrény” a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben

A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottak a látogatófogadási tilalom kompenzálásaként megemelt telefonálási időtartamot, valamint a Skype-hívások lehetőségét igénybe vették, és ez utóbbi lehetőséget nagyra értékelték. A Skype-kapcsolattartás biztosításához összesen 9 végpontot építettek ki, az A/1-es épületben 3, az A/2, A/3, A/4-es épületekben 2-2 db számítógép állt rendelkezésre.

A Szegedi Fegyház és Börtönben a fogvatartottak 15 db, webkamerával és fejhallgatóval felszerelt számítógépen használhatták a Skype-ot. A jogi képviselők is általában Skype-on egyeztettek a fogvatartottakkal a látogatófogadó helyiségben. A fogvatartottak a Skype-hívás lehetőségét örömmel fogadták, és szinte mindenki élt vele, vagy telefonon tartotta a kapcsolatot a hozzátartozóival.

8.1.6. Tájékoztatás

A fogvatartottakat a járványhelyzetről, illetve a fertőzés terjedésének megelőzését célzó intézkedésekről folyamatosan, többféle kommunikációs csatornát igénybe véve tájékoztatták. Folyamatosan elérhetőek voltak az információk a faliújságokon és a zárkákban elhelyezett televíziókészülékeken fogható zártláncú adáson keresztül. Mindezek mellett a reintegrációs tisztektől egyéni és kiscsoportos foglalkozások keretében kaptak információkat. A hozzátartozók a fogvatartottakon keresztül

Tájékoztató anyagok a Satoraljaújhelyi Fegyház és Börtön egyik faliújságján

és a BVOP honlapján található közlemények útján kaptak tájékoztatást. Ezen túlmenően minden büntetés-végrehajtási intézetben kialakítottak egy járványügyi call centert, amelyen keresztül tájékoztatást nyújtottak a járványügyi helyzettel összefüggő megelőző intézkedésekről.

8.2. Rendőrségi fogva tartás

Az NMM 2020-ban a Gárdonyi Rendőrkapitányság Martonvásári Rendőrőrs¹¹⁶ (továbbiakban: Martonvásári Rendőrőrs) és a Tamási Rendőrkapitányság¹¹⁷ látogatásáról adott ki COVID-fókuszú jelentést.

A látogatócsoport tagjai megtekintették a Martonvásári Rendőrőrs előállító helyiségét és a Tamási Rendőrkapitányság 3 előállító helyiségből álló előállító egységét, mindkét objektum hivatali helyiségeit, és interjúkat készítettek a személyi állomány tagjaival. A látogatáskor egyik rendőri létesítményben sem tartózkodott fogvatartott.

Az Országos Rendőr-főkapitányság által a rendőrség vezetői állománya részére kiadott, szakmai iránymutatásként szolgáló egészség-megőrzési és közegészségügyi rendőrségi feladatokról szóló eljárásrend¹¹⁸ előírásainak a Martonvásári Rendőrőrs bejáratánál felállított kézfertőtlenítő készülék, a fogvatartottak számára kijelölt mellékhelyiség higiénés állapota, a szolgálati gépkocsi csomagtartójába készített egyéni védőfelszerelések és fertőtlenítő eszközök megfeleltek. A Tamási Rendőrkapitányságon az egészségvédelmi intézkedéseket a kialakított ügyfél-irányítási és beléptetési rend, a lázmérés és kézfertőtlenítés, az érkezők egyszer használatos védőkesztyűvel és védőmaszkkal történő ellátása, illetve az állomány egészségvédelmét szolgáló vezetői intézkedések jelentették.

Kézfertőtlenítő a Martonvásári Rendőrőrs bejáratánál

Előállító helyiség, Tamási Rendőrkapitányság

¹¹⁶ Az NMM AJB-2638/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. május 7.

¹¹⁷ Az NMM AJB-6421/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. szeptember 25.

¹¹⁸ Az ORFK által kiadott, 29000/3485-59/2020.ált. iktatószámú, a 2020. évben azonosított új koronavírus kapcsán elrendelt veszélyhelyzetből adódó egészség-megőrzési és közegészségügyi tárgyú rendőrségi feladatokról szóló eljárásrend

Az intézkedéseket fogantató, illetve a rendőrségi eljárási cselekményeket személyesen végrehajtó rendőrök munkavégzése során a személyes kontaktus elkerülhetetlen volt. A rendőri feladatok biztonságos végrehajtásához szükséges szájmaszkok és kesztyűk, fertőtlenítő eszközök és védőfelszerelések az állomány részére mindkét fogvatartási helyszínen rendelkezésre álltak, a szükséges eszközöket az állomány a rendőrségi egészségvédelmi protokollok előírásai szerint alkalmazta.

A fogvatartottak kapcsolattartáshoz fűződő jogainak gyakorlása a járványidőszakban is biztosított volt mindkét létesítményben.

A látogatás a Martonvásári Rendőrőrs vonatkozásában az előállító helyiségben elhelyezett pad alkalmatlansága miatt alapvető joggal összefüggő visszásságot állapított meg; a személyzeti öltöző állapotát és méretét, valamint a személyzeti mellékhelyiségek állapotát nem találta megfelelőnek. A Tamási Rendőrkapitányságon az NMM az előállított személyek orvosi vizsgálata kapcsán alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt állapított meg, és a személyes szabadságot korlátozó intézkedések adminisztrációja vonatkozásában fogalmazott meg kifogásokat.

8.3. Idegenrendészeti fogva tartásban lévők

Az NMM a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Rendőr-főkapitányság Idegenrendészeti Örzött Szállásán (a továbbiakban: Örzött Szállás) tett látogatást.¹¹⁹

A látogatás napján a 160 fő befogadására alkalmas Örzött Szálláson 40 személy tartózkodott, valamennyien férfiak, kiutasított harmadik országbeli állampolgárok voltak. Az Örzött Szállás 60 hivatásos állományi hellyel rendelkezett, amelyből 2 hely betöltetlen volt. A fegyveres biztonsági őrség létszáma 160, ebből 5 státusz volt betöltetlen. A hivatásos személyzeti állományban 11 nő, a fegyveres biztonsági őrség között 23 nő dolgozott. A személyzet tagjainak 87,5 %-a beszélt valamilyen idegen nyelven, elsősorban német, angol, román, francia nyelven. A fegyveres biztonsági őrség közül sokan oroszul tudtak.

Az Örzött Szállás épülete csak egyedülálló férfi őrizetesek fogva tartására szolgált. A fertőzés- és tünetmentes, közösségben elhelyezhető fogvatartottak az első emeleti jobb szárnyban laktak (ennek az épületrésznek a befogadó képessége 64 fő volt). A földszinti rész azoknak a fogvatartottaknak az elhelyezésére volt fenntartva, akik esetlegesen COVID-19 fertőzötté válnak, de kórházi elhelyezést nem igényelnek (ez a rész 61 személy elhelyezésére volt alkalmas). Az első emeleti bal szektor a 14 napos elkülönítés végrehajtására szolgáló, ún. karanténszektor funkciót látta el (befogadóképessége: 27 fő).

Mosdóhelyiség az Örzött Szálláson a helyes kézmosásról szóló tájékoztató anyagokkal

¹¹⁹ Az NMM AJB-6175/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. szeptember 18.

Figyelemmel arra, hogy a látogatás időpontjában COVID-megbetegedéssel érintett, vagy a fertőzés tüneteit mutató fogvatartott nem tartózkodott az Őrzött Szálláson és karanténra sem volt szükség, valamennyi fogvatartott az első emeleti jobb szárnyban volt elhelyezve.

A látogatás időpontjában az Őrzött Szálláson 3 olyan fogvatartott volt, aki az étkezések alkalmával rendszeresen nem fogadta el az ételt. A személyzet elmondása szerint kiétkezéskor ők is vásároltak, és abból fogyasztottak is. Azok a fogvatartottak, akik egészségügyi problémát jeleztek, elmondásuk szerint csak fájdalomcsillapító gyógyszert kaptak. A fogvatartottak rendszeresen telefonáltak a hozzátartozóikkal. Saját mobiltelefon-készüléket nem használhattak, a telefonálásra a nyilvános készüléket tudták igénybe venni. Skype-on keresztül a kommunikáció csak a kamera használata nélkül volt lehetséges. A koronavírus-járvány miatt látogatók fogadására nem volt lehetőség.

8.4. Szociális intézményekben élő ellátottak

8.4.1. Utánkövető látogatásról szóló jelentés

Az NMM utóvizsgálati látogatást tett a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézményben.¹²⁰ Az utóvizsgálat az AJB-3772/2017. számú jelentésben¹²¹ tett ajánlások megvalósulását ellenőrizte, amely már maga is utóvizsgálat volt (az AJB-1686/2015. számú jelentés¹²² utóvizsgálata). Ily módon a vizsgálat egyúttal az AJB-1686/2015. számú jelentés második utóvizsgálata is volt.

Az Intézményben összesen 97 ellátott élt. Az ápolók és gondozók, fejlesztő pedagógusok, szociális és mentálhigiénés munkatársak, foglalkoztatás-szervezők létszáma megfelelt a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 2. számú mellékletében a bentlakást nyújtó ápoló, gondozó otthon számára előírt szakmai létszámnormáknak, az NMM azonban továbbra is szükségesnek látta gyógytornász alkalmazását.

Az intézményi szobák beosztása a korábbi vizsgálatok óta megváltozott. Az Intézményben a harmadik látogatáskor 16-18 m², 20-27 m² és 22-33 m² körüli nagyságú, 2, 3, és 4 ágyas szobák voltak. Két négyágyas szobát leszámítva az egy ellátottra jutó élettér a jogszabályban előírt m² előírásnak megfelelt. Az Intézmény felújításakor kialakításra került 5 férfi és 5 női, valamint egy akadálymentes zuhanyzó, 7 férfi és 7 női illemhely, illetve akadálymentes illemhely is. Két élettársi szoba volt az Intézményben. A 2017-es látogatás időszakára kialakított intimszoba továbbra is működött. Az ellátottak étrendje kellően változatos volt, összetételében megfelelt az egészséges táplálkozás követelményeinek. Az étrend energiatartalma megfelelő volt, igény esetén az előírt kalóriabevitelt meghaladó ételmet is kaptak az ellátottak.

¹²⁰ Az NMM AJB-518/2020. sz. jelentése. A látogatásra a koronavírus-világjárványt megelőzően, 2019. október 21-22-én került sor.

¹²¹ Lásd még: Az alapvető jogok biztosának 2017. évi átfogó jelentése az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről, 8.4.2. fejezet.
https://www.ajbh.hu/documents/10180/2537582/NPM_2017_%C3%A9ves_jelent%C3%A9s_v%C3%A9gleges_ala%C3%ADrt.pdf

¹²² Lásd még: Az alapvető jogok biztosának 2015. évi átfogó jelentése az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről, 9.2.1. fejezet.
<http://www.ajbh.hu/documents/10180/2537582/OPCAT+Első%20Éves+Jelentés+végleges.pdf>

A „Szívszoba” néven működő intimszoba

A 2017-es látogatás megállapítása szerint az ellátottak nagy mennyiségű nyugtató hatású készítményeket és a modern pszichiátriában már nem használt bróm készítményt kaptak, ami az Alaptörvény II. cikkében biztosított emberi méltósághoz fűződő joggal összefüggő visszásságot okozott. A 2020-ban tett utóvizsgálatról szóló jelentés szerint 2017 októberé óta új pszichiáter szakorvos gondozta a lakókat, aki a gyógyszerelésüket megváltoztatta. Brómtartalmú készítményt egyetlen ellátott sem kapott. Az ellátottak kb. 60 %-a szedett valamilyen pszichiátriai gyógyszert, 45 személy egyféle, 12 személy kétféle gyógyszert kapott kombinációban. Kivételes esetekben előfordult az alkalmazási előírat által javasoltnál magasabb dózis.

Az Intézmény a mentálhigiénés munkatársak segítségével a lakókat felvilágosította a fogamzásgátlás mibenlétéről és szükségességéről. A felvilágosító-tájékoztató foglalkozások ellenére az Intézményben élő nők nem saját döntésük, hanem a gondnokuk által adott hozzájárulás alapján szedtek fogamzásgátló tablettát.

A szabadidős foglalkozásokon az ellátottak képességeikhez igazodó feladatokat kaptak. Az Intézmény számára a foglalkozásokhoz szükséges eszközök, színezők, ceruzák, papíráruk és más kellékek anyagi fedezetének biztosítása nehézségeket okozott, és a külső programokon, kirándulásokon is csak azok az ellátottak tudtak részt venni, akik a költségekhez hozzá tudtak járulni. Az ellátottaknak szervezett valamennyi foglalkozáson harmonikus volt a légkör. Az Intézmény társalgójában a panaszláda elhelyezésre került.

8.4.2. COVID-fókuszú jelentések

Az NMM az Egerben található Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézmény¹²³ és a Tolna Megyei Integrált Szociális Intézmény Lakóotthona¹²⁴ látogatásáról adott ki COVID-fókuszú jelentést.

8.4.2.1. Elhelyezés

Az Egerben található Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézmény nagy többségében halmozottan sérült ellátottak számára nyújt ápolást, gondozást. Az Otthon különleges gyermekotthonként működő részlege 6 férőhelyen gyermekvédelmi szakellátást nyújt. Az Intézmény 160 férőhelyén a látogatás időpontjában 156 ellátott, közöttük 43 kiskorú élt. A legidősebb ellátott 45 éves volt. Gyermekvédelmi ellátásban két 0–3 év közötti gyermek,

¹²³ Az NMM AJB-2800/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. május 21.

¹²⁴ Az NMM AJB-2951/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. június 4.

egy pár hónapos csecsemő és egy 1 év körüli kisgyermek élt az Intézményben. A tréningházban az önállóbb életre készülő, többségükben kiskorú ellátottakat helyezték el (5 lány és 6 fiú élt itt), az ugyanitt elhelyezkedő lakóotthonban pedig 12 nagykorú személy (6 férfi és 6 nő) lakott.

A Tolna Megyei Integrált Szociális Intézmény regölyi Lakóotthonában 8 személy élt, 5 nő és 3 férfi. A Lakóotthon 4 kétszemélyes szobából állt, az egyik szobában lakó két személy élettársi kapcsolatban élt. A szobák szépen berendezettek voltak, sok dísz tárggyal a polcokon, plüss állatokkal az ágyakon. A lakók megválaszthatták azt is, hogy milyen színűre szeretnék a szobákat festetni, és saját bútoraik, más tárgyaik is lehettek. A lakók az ebédlőasztalnak is helyet biztosító nagy konyhában tudtak együtt étkezni. A Lakóotthonban mosógéppel felszerelt fürdőszoba, zuhanyzó is volt. A lakók számára esetlegesen szükségessé váló, izolációra alkalmas szobákat az Intézmény Margaréta Otthonának foglalkoztató épületében alakították ki, saját fürdővel, étkezővel és nővértartózkodóval. A kijárási tilalom időszakában – a munkavégzési tevékenység folyamatosságának biztosítása érdekében – a lakók a Margaréta Otthonban laktak.

8.4.2.2. A fertőzés megelőzése érdekében tett intézkedések

A Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézmény a felületek fertőtlenítéséhez szükséges eszközökkel és a megelőző védőfelszerelésekkel (maszk, kesztyű) elegendő mennyiségben rendelkezett. A bejáratnál alkoholos kézfertőtlenítő került elhelyezésre, papírtörölő minden mosdóhelyiségben volt. Rendszeres volt a takarítás, a kilincseket naponta többször fertőtlenítették. Az Intézmény rendelkezett a COVID-19 fertőzés elkerülése érdekében kialakított intézményi szabállyal.

A Tolna Megyei Integrált Szociális Intézmény vezetője által kiadott utasítás tartalmazta az egész intézményre vonatkozó pandémiás tervet. A járványhelyzet miatt a tisztaságra fokozottan figyeltek, a fertőtlenítések szigorúbban történtek. Az intézmény takarítása 12 órában folyamatosan történt, a takarító személyzet meghosszabbított munkaidőben dolgozott. A saját törölközőket naponta cserélték, kézmosáskor mindig papírtörölőt használtak. A folyékony szappanokat, mosogatószeret, tisztítószeret fertőtlenítő hatású készítményekre cserélték.

8.4.2.3. Egészségügyi ellátás

A Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézményben az ellátottakat megbízási szerződéssel foglalkoztató orvos látta el. Az orvos napi rendszerességgel járt az Intézménybe, renjdelési ideje napi 3 óra volt. Pszichiáter szakorvos kéthetente látogatta meg azokat a lakókat, akik pszichiátriai gyógyszereket szedtek. Az NMM rámutatott annak szükségességére, hogy az Intézmény saját orvossal rendelkezzen, és az intézményi orvos – különös tekintettel a fertőzés megjelenésének veszélyére – folyamatosan jelen legyen.

A Tolna Megyei Integrált Szociális Intézményben a látogatás időpontjáig a Margaréta Otthonban és a Lakóotthonban sem a dolgozók, sem az ellátottak között nem volt COVID-19 megbetegedés, és nem észlelték annak tüneteit sem. Az orvos megbízási jogviszonyban rendelt szerdánként reggel 9 órától a Margaréta Otthon rendelőjében. A lakókat havonta egy alkalommal pszichiáter szakorvos is megvizsgálta, a gyógyszert szedő ellátottak állapotát folyamatosan ellenőrizte. A női lakók évente jártak nőgyógyászati szűrővizsgálatra, és a dohányzó ellátottak tüdejét is folyamatosan szűrték. A párkapcsolatban álló női lakókkal beszéltek a szükséges védekezésről, de nem volt kötelező fogamzásgátló tablettát szedniük. Az Otthon egyik lakójáról a veszélyhelyzet idején derült ki, hogy komoly egészségügyi problémája

lehet. A házi orvos megvizsgálta az ellátottat, és azt dokumentálta, hogy labor- és ultrahang vizsgálatokra van szükség, ezeket a vizsgálatokat azonban a járványhelyzet miatt nem végezték el. Az, hogy a lakó számára szükséges orvosi vizsgálatot a járványhelyzet miatt elhalasztották, a testi és lelki egészséggel összefüggő visszasságot okozott.

8.4.2.4. Oktatás, munkavégzés, szabadidő

A Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézményben a súlyos és halmozottan sérült lakók fizikai, mentális és pszichés állapotának javítása speciálisan kialakított konduktív fejlesztés keretében történt, amelynek során a munkatársak az egyéni igényekhez, képességekhez alkalmazkodva segítették az ellátottakat. Az ellátottak egy része külső óvodába és iskolába volt beiratkozva, integráltan folyt a képzésük. Akiket állapotuk miatt lehetett, játszóházba is elvittek. A fejlesztő foglalkozások helyben, a kerámia, a kosárfonó vagy a szövőműhelyben zajlottak, néhány ellátott a mosodában dolgozott. A külső foglalkozások a látogatás időpontjában a járványhelyzet miatt szüneteltek, és távoktatás zajlott. Az Intézményen belüli tevékenységek folytatódni tudtak. Néhányan azonban, például azok, akik az Intézmény másik részlegén takarítottak, az Intézményen belül sem tudtak munkát végezni, mert a csoportok közötti átjárás a fertőzés megelőzése érdekében nem volt megengedett. Az Intézmény fekvő részlegén a délutáni uzsonna után kötetlen szabadidős tevékenység zajlott, amelynek során az ellátottakat kocsiba, a nyári időszakban hintaágyba ültették, közben egyéni beszéd-, játék- és mozgásfejlesztés, zenehallgatás, társasjáték, mesekönyv-nézegetés, rajzolás folyt.

A Tolna Megyei Integrált Szociális Intézményben a lakók közül mindenki dolgozott a kiskunmajsai Kézmű Közhasznú Nonprofit Kft.-nél napi 4 órában. A munkavégzés a lakóknak a Margaréta Otthonban történt átmeneti elhelyezésére tekintettel a kijárási tilalom időszakában is folytatódni tudott. A lakók nagy örömmel beszéltek a munkavégzésről, beszámolóik alapján egyértelmű volt, hogy szívesen végzik ezt a tevékenységet. A lakók számára a látogatás hetében szervezett délutáni foglalkozások között voltak játékos feladatok a szabadban, kommunikációs készségfejlesztés, bibliaóra, háztartási ismeretek oktatása, kézműves foglalkozás, tollaslabda, kártyajáték és zenés torna. A születésnapokat és más ünnepeket közösen tartották meg. A lakók az otthon körüli teendők ellátásában is részt vettek.

8.4.2.5. Kapcsolattartás

A Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézményben az ellátottak mintegy felének volt családi kapcsolata, a járványidőszakot megelőzően volt olyan ellátott, akit hetente látogattak vagy hazavittek a nyári időszakban. A gyermekvédelmi ellátásban lévő két kicsi gyermeknek – egy pár hónapos csecsemő és egy 1 év körüli kisgyermek – nem volt kapcsolattartása, így a látogatási és kijárási tilalom ilyen típusú intézményekre történt feloldása a gyakorlatban nem érintette az Intézményt. A látogatócsoport benyomása az volt, hogy az Intézményben élő ellátottak kapcsolattartása ritka, és sokuknak a járványidőszakot megelőzően sem volt valódi, szeretetteljes találkozási a hozzátartozóival. A járványidőszak ezt a helyzetet nehezítette, hiszen személyes kapcsolat hiányában a Skype vagy a telefon nem tud a sérült gyermekekkel valódi kommunikációt jelenteni.

A Lakóotthonban élők többségének nem volt olyan hozzátartozója, aki rendszeresen látogatta volna őket, emiatt sem a látogatási tilalom, sem annak részleges feloldása nem hozott nagy változást az életükben. Akiknek volt hozzátartozójuk, azoknál sem volt rendszeres a látogatás. Inkább az volt jellemző, hogy az ellátottak egy része rendszeresnek mondhatóan hazalátogattott,

nekik hiányzott ez a korábban fennállt kapcsolat. A lakók többsége a telefonkészülékén követte a Facebook eseményeit, és használta a Messenger alkalmazást.

8.5. Gyermekvédelmi intézményekben élő ellátottak

8.5.1. Általános szempontok szerint tett látogatásról szóló jelentés

Az NMM az EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola esztergomi székhelyén tett látogatást.¹²⁵ Az előre be nem jelentett látogatáson a Főosztály jogász, pszichológus és pedagógus végzettségű munkatársán kívül eseti szakértőként gyermekpszichiáter is részt vett.

A 64 férőhelyes intézményben a látogatás napján 52 gyermek tartózkodott, az üres helyek feltöltése a várólistáról folyamatban volt. A 13 és 18 év közötti leányok életkoruk és osztályfokuk alapján vegyesen 8 csoportban voltak elhelyezve. A csoportlétszám egyetlen esetben sem haladta meg az engedélyezett nyolcfős létszámhatárt, de volt két olyan csoport, ahol a kettős szükségletű, egyszerre pszichés nehézségekkel és más fogyatékossgal élő gyermekek száma jelentősen több volt a 15/1998. (IV. 30.) NM rendeletben meghatározott két főnél. Ezen esetekben a viszonylagosan magas csoportlétszám veszélyeztette a tanulásban akadályozott, a pszichoszociális vagy más fogyatékossgal élő lányok számára előírt többletgondoskodás biztosítását.

Kikapcsolódási lehetőségek a gyermekotthon udvarán

Hálószoba

Az NMM kifogásolta, hogy a gyermekekkel közvetlenül foglalkozó munkatársak közül többeknek hiányzott a szükséges szakképesítése, továbbá kevesebb pszichológus, fejlesztő pedagógus és ápoló állt alkalmazásban, mint amennyit az NM rendelet létszámnormája előír. A megbízási szerződéssel foglalkoztatott pszichiáter szakorvosnak nem volt állandó rendelési ideje az intézményben, és végzettsége nem igazodott az otthonban ellátottak életkorához.

A bánásmódot, a panaszjog érvényesülését, a kapcsolattartás megvalósítását a látogatócsoport megfelelőnek találta. Az esztergomi Speciális Gyermekotthonban élő lányok jelentős része a változás lehetőségeként ítélte meg az otthonban eltöltött időt.

¹²⁵ Az NMM AJB-18/2020. sz. jelentése. A látogatásra a koronavírus-világjárványt megelőzően, 2019. szeptember 4-5-én került sor.

8.5.2. COVID-fókuszú jelentések

Az NMM a Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ 4. számú zirci és 6. számú lókúti lakásotthonában,¹²⁶ az EMMI Aszódi Javítóintézetében,¹²⁷ valamint az EMMI Nagykanizsai Javítóintézetében¹²⁸ tett COVID-fókuszú látogatást.

8.5.2.1. Létszám és elhelyezés

A Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ 12-12 férőhelyén 12, illetve 11 ellátott volt, közülük Zircen öten, Lókúton hárman engedély nélkül távol voltak. Mindkét helyen magasabb (5, illetve 6 fő) volt a különleges szükségletű gyermekek száma a 15/1998. (IV. 30.) NM rendeletben megengedettnél.

Az Aszódi Javítóintézetben a látogatáskor a 160 férőhelyes intézmény 53%-os kihasználtsággal működött, 44 növendék volt jelen, 41-en eltávozáson, a büntetés-végrehajtás intézményeiben vagy engedély nélkül voltak távol. A növendékek 8 csoportba voltak besorolva, egyetlen csoport létszáma sem haladta meg a 8 főt. Az Intézetben a befogadásban és elbocsátásban a veszélyhelyzet nem okozott fennakadást. Az azonban, hogy a befogadó csoportból nem kerültek ki egy hónap elteltével a növendékek, csupán a járványhelyzetre való tekintettel volt elfogadható.

A 108 férőhelyes Nagykanizsai Javítóintézetben 49 ellátott (19 letartóztatott és 30 javítóintézeti nevelt) tartózkodott, a telítettség 45,37% volt.

8.5.2.2. Személyzet

Az NMM pozitív példaként kiemelte, hogy a Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ lakásotthonaiban helyettes gyermekfelügyelők segítették a lakásotthonok állandó munkatársait.

Az Aszódi Javítóintézetben ahhoz, hogy az Intézet munkavállalói a belső oktatást és foglalkoztatást biztosíthassák, átlagosan jelentős mennyiségű, egyes nevelők, gyermekfelügyelők és oktatók – akik létszáma szintén kevesebb volt az előírtnál – esetében pedig már aggodalomra okot adó mértékű túlmunkát kellett teljesíteni. A beosztott nevelők száma – többek között a befogadó és a pszichopedagógiai csoportban – több volt a törvényben előírtnál, ugyanakkor egyes csoportokban nem voltak kellő számban gyermekfelügyelők.

A Nagykanizsai Javítóintézet dolgozóinak létszáma bizonyos szakmai munkakörökben (pl. pszichológus, iskolai tanár, tanító) nem felelt meg a jogszabályi követelményeknek, és egyes munkatársak – az adatok tanúsága szerint a járványhelyzet során keletkezett többletfeladatokról függetlenül – szintén jelentős mértékű túlmunkát végeztek.

8.5.2.3. Higiéniá, elkülönítés

A Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ lakásotthonaiban az esetleges elkülönítés feltételei biztosítottak voltak. Az NMM megjegyezte, hogy nem tartja megfelelőnek azt az eljárást, amely szerint a megelőzésképpen elrendelt „házi karantén” alatt 2 lány nem mehetett ki az udvarra. Mindkét lakásotthonban rendelkezésre álltak a szükséges fertőtlenítőszeresek.

¹²⁶ Az NMM AJB-2518/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. április 24.

¹²⁷ Az NMM AJB-2799/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. május 21.

¹²⁸ Az NMM 2569/2020. sz. jelentése. A látogatás ideje: 2020. április 29.

Fertőtlenítőszer a zirci lakásotthonban

Az Aszódi Javítóintézetben a takarítást, a mosást, a fertőtlenítést a járványveszély idején gyakoribbá tették, s ehhez elegendő fertőtlenítő- és tisztítószer állt rendelkezésre.

A Nagykanizsai Javítóintézet igazgatója a koronavírus-fertőzés megelőzése érdekében kidolgozott intézkedési tervében szintén nagy hangsúlyt fektetett a takarítással, fertőtlenítéssel és a személyes higiéne biztosításával kapcsolatos feladatokra.

8.5.2.4. Tájékoztatás

A gyermekek/növendékek mindegyik intézményben tájékozottak voltak a járványhelyzettel és annak megelőzésével kapcsolatban. A Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ lakásotthonaiban élő gyermekek megértették a látogatási tilalom okát. Elfogadták a feszültségkeltő helyzet kompenzálására hozott változtatásokat, éltek a gyakoribb telefonálási lehetőséggel, és sokan tartották a világhálón keresztül is a kapcsolatot a hozzátartozóikkal, a gyámokkal és a gyermekjogi képviselővel is.

Az Aszódi Javítóintézetben a növendékek tájékozottak voltak a járványhelyzettel és annak megelőzésével kapcsolatban, megértették a speciális szabályok bevezetésének okát, többen jelezték azonban, hogy emiatt feszültebbek lettek. A vezetőség a rossz közérzet oldására változatos sportprogramokat, megnövelt telefonálási lehetőséget biztosított.

A Nagykanizsai Javítóintézet munkatársai a növendékeket a koronavírus-járvánnyal és a veszélyhelyzetre tekintettel elrendelt korlátozásokkal kapcsolatban megfelelően tájékoztatták. A fiatalok azok szükségességét megértették, de nehezen viselték a megváltozott körülményeket.

8.5.2.5. Fizikai körülmények

A látogatócsoport tagjai mindenhol megtekintették az elhelyezés körülményeit.

A két lakásotthon tágas, világos, otthonosan berendezett, jól felszerelt volt. Mindkét helyen volt konyha, közös étkezésre, szükség esetén tanulásra, játékokra alkalmas nappali. Mindkét telephelyen több mosdó, fürdőszoba is üzemelt, hideg-meleg víz folyamatosan elérhető volt. A

több vizesblokk lehetővé tette, hogy fertőzés gyanúja esetén ne csak egy szobát, hanem mosdót, zuhanyozót is önállóan használjanak az elkülönített személyek.

Az Aszódi Javítóintézetben a megtekintett épületek nagy része jó, illetve elfogadható állapotban volt. Néhány helyiség festésre várt, illetve néhol az elhasználódott bútorok cseréjére szorultak. A javítások folyamatban voltak. Az iskolai vizesblokk felújítása a közelmúltban fejeződött be.

A látogatócsoport az Aszódi Javítóintézet újabb épülete felé tart

Színes folyosó a Nagykanizsai Javítóintézetben

A Nagykanizsai Javítóintézetben tett látogatás során – bár nem utánpótló jelleggel történt¹²⁹ –, az NMM felhívta a figyelmet arra, hogy a 2016-ban tett korábbi látogatásakor még sivár, személytelen benyomást keltő épületben a folyosókat, közösségi helyiségeket dekorációval látták el, és a fiatalok személyes tárgyai is helyet kaptak a szobákban. Aggodalomra adott okot, hogy néhány lakóegységben szerkezeti, építési hiba következtében a zuhanyzók használaton kívül voltak és felújításra szorultak.

8.5.2.6. Oktatás, munkavégzés, szabadidős programok

A Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ lakásotthonaiban a digitális oktatás feltételeit megszervezték. Az NMM pozitív, követendő példaként kiemelte, hogy a lakásotthonokban egy-egy már dolgozó fiatalot mindkét lakásotthonból a munkahelyéhez közelebb költöztettek a fertőzésveszély csökkentése érdekében.

Az Aszódi Javítóintézetben iskola működött, az oktatás és foglalkoztatás a korábbi időszakhoz hasonlóan folytatódott a veszélyhelyzetben, nem kellett távoktatásra, digitális órákra átállni.

A Nagykanizsai Javítóintézet épületének adottságai lehetővé tették, hogy az intézmény területén belül az oktatást, a munkafoglalkoztatást és a szabadidős programokat – beleértve a szabad levegőn sportolást – a fertőzés elleni védekezés szabályait figyelembe véve, kisebb csoportokban folyamatosan biztosítsák.

¹²⁹ Az NMM 2016. szeptember 13-14-én tett látogatást az intézményben, mely akkor még az EMMI Debreceni Javítóintézete telephelyeként működött. A látogatás tapasztalatairól az NMM AJB-493/2018. számú jelentése számol be. Lásd még: Az alapvető jogok biztosának 2017. évi átfogó jelentése az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről, 8.1.1. fejezet.

https://www.ajbh.hu/documents/10180/2537582/NPM_2017_%C3%A9ves_jelent%C3%A9s_v%C3%A9gleges_ala%C3%ADrt.pdf

Tanulás a lakásotthonban, Lókúton

A Nagykanizsai Javítóintézet egyik udvara

8.5.2.7. Kapcsolattartás

A lakásotthonokban elhelyezett gyermekek változatos formában, időtartamban tarthattak személyes kapcsolatot egyik vagy mindkét szülőjükkel, nagykorúvá vált vagy másutt nevelkedő testvéreikkel, nagyszülőkkel, a korábbi családba fogadó gyámmal. A személyes kapcsolattartást a telefonálás tudta valamilyen mértékben pótolni, illetve nagy teret kaptak az internet alapú kapcsolattartási formák is.

Az Aszódi Javítóintézetben a növendékek beszámoltak arról, hogy hetente háromszor van módjuk telefonálni. Anyák napja alkalmából minden növendék hazatelefonálhatott, ezt az ötperces telefonbeszélgetést a Javítóintézet finanszírozta.

A Nagykanizsai Javítóintézetben a kapcsolattartás biztosítása érdekében az ellátottak a Házirend szerinti heti 2x10 perc telefonálás mellett a járványhelyzet miatt elrendelt intézmény-elhagyási és látogatási tilalom kompenzálására szolgáló heti 1x10 perc további telefonálási alkalmat, illetve az annak alternatívájaként igénybe vehető internetes kommunikációs lehetőséget vehettek igénybe. További heti 1x10 perc telefonbeszélgetést jutalomként kaphattak a fiatalok.

8.5.2.8. Panaszjog

Az NMM megállapította, hogy a járványhelyzetben elrendelt korlátozások Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ lakásotthonaiban a gyermekek panaszjogának érvényesülését nem akadályozták. A meglátogatott javítóintézetekben a járványhelyzetben szükségessé vált korlátozások miatt panasszal nem éltek a növendékek, fegyelmi vétséget amiatt nem követtek el.

9. Párbeszéd az NMM intézkedéseiről

Az OPCAT 22. cikke értelmében az „*állam illetékes hatóságai megvizsgálják a nemzeti megelőző mechanizmus ajánlásait, és párbeszédet folytatnak azzal a lehetséges megvalósítási intézkedésekről*”.

Az NMM és az illetékes hatóságok közötti párbeszédre vonatkozó OPCAT előírások hiányában az említett kérdésben a Megelőzési Albizottság által meghatározott alapelvek az irányadók.¹³⁰

Az NMM

- párbeszédet kell, hogy folytasson a „*kormányzati hatóságok és intézmények igazgatóival/működtetőivel az ajánlások megvalósításáról*”,¹³¹
- az „*ajánlások végrehajtására illetékes hatóságokkal kommunikációs és együttműködési mechanizmust kell kiépítenie*”,¹³²
- az általa folytatott párbeszédnek „*írásbeli és szóbeli eszmecsere*” is magában kell foglalnia.¹³³

Bár az NMM által javasolt intézkedések végrehajtása nem kötelező, az Ajbt. az intézkedések címzettjei számára kötelezővé teszi, hogy a vizsgálat során feltárt visszasságoknak, illetve azok veszélyének a felszámolását célzó kezdeményezésekre érdemben reagáljanak. Az intézkedések megvalósulásának nyomon követését szolgáló, folyamatos és konstruktív párbeszéd nemcsak az NMM, hanem az érintett fogvatartási helyszínek, hatóságok és más szervek vezetőinek is törvényben előírt kötelezettsége. Az NMM és az ajánlások címzettjei közötti párbeszéd a jelentés platformként történő felhasználásával történik. Az Ajbt. az ajánlások nyomon követésének módját, a válaszadási határidőket is beleértve, részletesen szabályozza.¹³⁴

A párbeszéd legfontosabb jogi garanciáját az Ajbt. 38. § (1) bekezdésének előírásai jelentik. Az említett jogszabályhely értelmében, ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy az állásfoglalással, illetve a megtett intézkedéssel nem ért egyet, az ügyet az NMM éves beszámolója keretében az Országgyűlés elé terjesztheti, és kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Kirívóan súlyos vagy a természetes személyek nagyobb csoportját érintő visszasság esetén az NMM indítványozhatja, hogy az Országgyűlés az adott kérdés megtárgyalását már az éves beszámolót megelőzően tűzze napirendre. A napirendre tűzés kérdésében az Országgyűlés dönt.

Az NMM az intézkedései címzettjeivel először írásbeli dialógust folytat, amelybe indokolt esetben bevonja a felügyeleti szervet is.

¹³⁰ OPCAT 11. cikk 1. pont (iii) bekezdés

¹³¹ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Prevention Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) 34. pont <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹³² CAT/OP/1/Rev.1 42. pont

¹³³ CAT/OP/1/Rev.1 34. pont

¹³⁴ Ajbt. 31-38. §

9.1. Büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok

A COVID-fókuszú látogatások keretében az NMM a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön látogatásáról szóló jelentésben¹³⁵ ajánlást tett az Intézet parancsnokának arra, hogy a fogvatartottak számára az Intézetbe történő belépéskor a közös használatú fertőtlenítőszeres víz helyett lehetőség szerint egyszer használatos kézfertőtlenítőt biztosítson. Az NMM javasolta továbbá, hogy a fogvatartottak a zárka padlózatának felmosásához minden alkalommal egy adag fertőtlenítő hatású tisztítószeret kapjanak. A jelentés megállapította, hogy csak a munkát végző fogvatartottak fürödtek naponta, a nem dolgozó fogvatartottak heti 4 alkalommal fürödhetnek. Az NMM arra vonatkozóan is ajánlást tett az Intézet parancsnokának, hogy valamennyi fogvatartott számára tegye lehetővé a fürdést napi rendszerességgel. Az Intézet parancsnoka az NMM valamennyi ajánlását elfogadta, azok kapcsán Intézkedési Tervet rendelt el. Egyidejűleg a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka az NMM javaslatai kapcsán valamennyi büntetés-végrehajtási intézet vezetője részére meghatározta a fogvatartottak számára kézfertőtlenítő szer kihelyezését, fertőtlenítő hatású tisztítószer biztosítását a zárkák padozatának felmosásához, annak rendeltetésszerű használatát biztosító ellenőrzése mellett, valamint, hogy valamennyi fogvatartott számára hetente öt alkalommal lehetőséget kell biztosítani a zuhanyzásra.

A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet látogatásáról szóló jelentésben¹³⁶ az NMM felkérte az Intézet parancsnokát, hogy vizsgálja felül és pontosítsa a parancsnoki rendelkezés azon mondatát, amely szerint a „nem kívánatos cselekményt” elkövető fogvatartottak esetében a Skype-hívások engedélyezését megelőző három hónapos időszak újrakezdődik. Az NMM ajánlását az Intézet parancsnoka elfogadta.

A Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet látogatása során az NMM feltárta, hogy a pszichológus státuszok több mint fele betöltetlen volt. Az NMM a jelentésében¹³⁷ felkérte az Intézet parancsnokát, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a Pszichológiai Osztály üres státuszainak betöltése érdekében. Az ajánlással kapcsolatban mind az Intézet parancsnoka, mind a BVOP tájékoztatta az NMM-et, hogy az Intézetben a megfelelő szintű pszichológiai ellátás érdekében 2020 folyamán 3 fő pszichológus felvételére került sor, a két további betöltetlen státuszra továbbra is várták alkalmas szakemberek jelentkezését, ennek elősegítése érdekében a büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos hirdetési felületein és közösségi oldalain is hirdetést helyeztek el. A Pszichológiai Osztály állományának feltöltéséig egy megfelelő tapasztalattal rendelkező klinikai szakpszichológust szerződéssel alkalmaztak, és a környező büntetés-végrehajtási intézetek pszichológusai is segítséget nyújtottak a szakmai munka ellátásában. Az NMM a megtett intézkedéseket elfogadta.

A Szegedi Fegyház és Börtön látogatásáról szóló jelentésben¹³⁸ az NMM felkérte az Intézet parancsnokát, hogy lehetőség szerint biztosítsa a járványhelyzet idején is a gyógyító-terápiás részlegen, a pszichoszociális részlegen, a drogrevenüciós részlegen, a Krónikus Utókezelő

¹³⁵ Az NMM AJB-2419/2020. sz. jelentése. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2419/2020. sz. ügyiratban találhatóak.

¹³⁶ Az NMM AJB-2456/2020. sz. jelentése. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2456/2020. sz. ügyiratban találhatóak.

¹³⁷ Az NMM AJB-2728/2020. sz. jelentése. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2728/2020., valamint az AJB-404/2021. sz. ügyiratban találhatóak.

¹³⁸ Az NMM AJB-2726/2020. sz. jelentése. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2726/2020. sz. ügyiratban találhatóak.

Részlegesen és az első büntényes fogvatartottak számára a Bv. tv. rendelkezései alapján kötelező csoportfoglalkozások megszervezését. Az NMM ajánlását az Intézet parancsnoka elfogadta.

A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és a Szegedi Fegyház és Börtön látogatásáról szóló jelentésekben az NMM a Büntetés-végrehajtás országos parancsnoka számára is ajánlást tett annak érdekében, hogy a fogvatartotti Skype-hívások lehetősége a veszélyhelyzet megszűnését követően is elérhető legyen a fogvatartottak számára. A BVOP parancsnoka az ajánlást elfogadta.

9.2. Rendőrségi fogvatartási helyek látogatását követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok

A Martonvásári Rendőrőrs látogatásával összefüggésben¹³⁹ az NMM felkérte a Gárdonyi Rendőrkapitányság vezetőjét, hogy gondoskodjon az előállító helyiségben elhelyezett pad cseréjéről, a fogvatartottak számára fenntartott mellékhelyiség felújításáról, valamint a személyi állomány által használt öltöző és mellékhelyiségek szükség szerinti bővítéséről és felújításáról. A Gárdonyi Rendőrkapitányság vezetője az NMM által tett ajánlásokat teljeskörűen elfogadta, és intézkedéseket tett a fogvatartottak számára az éjszakai pihenésre is alkalmas pad beépítéséről, tájékoztatott a kifogásolt állapotú mellékhelyiség felújítását is érintő, folyamatban lévő munkálatokról, a személyzeti öltözők és a vizesblokkok burkolatainak és szerelvényeinek javításáról, illetve cseréjéről.

A Tamási Rendőrkapitányság látogatásával összefüggésben¹⁴⁰ az NMM felkérte a Tamási Rendőrkapitányság vezetőjét, intézkedjen annak érdekében, hogy az előállított személyt orvosi vizsgálatán a kísérő rendőr az orvos és fogvatartott közötti bizalmas kommunikációnak ne lehessen fültanúja. A Tamási Rendőrkapitányság vezetője válaszában tájékoztatta az NMM-et, hogy az orvos és fogvatartott közötti bizalmas kommunikáció tiszteletben tartására a szakirányítóval egyeztetett intézkedési protokollt alakított ki, és az erre vonatkozó oktatás, felkészítés, eligazítás megtörténtéről, valamint a végrehajtás ellenőrzéséről gondoskodik.

Mindkét jelentés felhívta a figyelmet arra, hogy a személyes szabadságot korlátozó intézkedések adminisztrációja során a veszélyhelyzet miatti előírások betartásának rögzítése nagyobb körültekintéssel történjen. Az ajánlást mind a Gárdonyi, mind a Tamási Rendőrkapitányság vezetője elfogadta, az állomány számára a jelentés megállapításait ismertette.

9.3. Szociális intézményekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok

9.3.1. A Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény utánkövető látogatása¹⁴¹

Az utánkövető látogatás megállapította, hogy a párkapcsolatban élő ellátottak többsége fogamzásgátlót szedett. A felvilágosító-tájékoztató foglalkozások ellenére az Intézményben élő nők nem maguk döntöttek, hanem a gondnokuk hozzájárulása alapján szedtek fogamzásgátló

¹³⁹ Az NMM AJB-2638/2020. sz. jelentése. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2638/2020. sz. ügyiratban találhatóak.

¹⁴⁰ Az NMM AJB-6421/2020. sz. jelentése. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-6421/2020., valamint az AJB-401/2021. sz. ügyiratban találhatóak.

¹⁴¹ Az NMM AJB-518/2020. sz. jelentése. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során 2020. december 31-ig keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-518/2020. sz. ügyiratban találhatóak.

tablettát. Az NMM felkérte az emberi erőforrások miniszterét, tájékoztassa arról, hogy milyen előrelépés¹⁴² történt a gondnokság alá helyezett személy és gondnoka között a fogamzásgátlással (méhen belüli fogamzásgátló eszköz alkalmazásával), művi meddővé tétellel, valamint a gondnokolt személy terhességének megszakításával összefüggésben meglévő véleménykülönbség esetére alkalmazandó eljárásrend kidolgozása ügyében. Az EMMI válaszlevelében arról tájékoztatta az NMM-et,¹⁴³ hogy megkérte az Egészségügyi Szakmai Kollégium álláspontját, valamint kérdőíves felmérést kezdeményezett a személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátást nyújtó intézményekben, és mindezek figyelembevételével szakmai munkacsoport összehívását tervezi az eljárásrend szakmai kérdéseiről és jogi kereteinek kidolgozása céljából.

A vizsgálat során az Intézmény vezetősége az Intézményből történő kikerülés lehetőségeként az Intézmény által folyamatosan figyelemmel kísért kitagolási program alapján a kitagolás lehetőségét említette, amit az önállóbb ellátottak nagyon vártak. A lakókkal történt interjúk megerősítették az ellátottaknak az önállóbb életre irányuló vágyát. Az NMM jelentésében felkérte a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (továbbiakban: SZGYF) főigazgatóját mint az Intézmény fenntartóját, hogy támogassa az ellátottakat a számukra önállóbb életvitel kialakításának lehetőségében, így a lakóotthonba kerülés, valamint a többségi társadalomba történő visszailleszkedés folyamatában, az erre vonatkozó lehetőségek feltérképezésével. Az SZGYF válaszában az Intézmény kiváltási terve megvalósításának koncepciójára hivatkozott.

A jelentés ajánlást tett arra vonatkozóan, hogy az Intézmény lehetőség szerint foglalkoztasson mozgásterapeutát. Az SZGYF válaszában arról tájékoztatta az NMM-et, hogy az Intézmény a személyi juttatás-előirányzat rendelkezésre állását követően tudja finanszírozni az ajánlott munkakör betöltését.

Az NMM felkérte a fenntartót, biztosítsa, hogy az elkülönítő szoba ablaküvege törhetetlen legyen, valamint a balesetveszélyes állapot megszüntetése érdekében az Intézmény aszfalt udvarán a kátyúkat és repedéseket lehetőség szerint javíttassa meg. Az SZGYF válaszában arról tájékoztattott, hogy a törés- és ütészálló üveg beszerzésének folyamatát megkezdte, az útburkolatok kiegyenlítése azonban – a belső udvar burkolat nélkül maradó felületeinek bontásával – a szakkivitelező előzetes költségvetése alapján 10.400.000 Ft-ból valósítható meg.

A jelentés megállapította, hogy amennyiben az ellátottak számára szakorvosi vizsgálat volt szükséges, a szakrendelő telefonon történő elérése sokszor nehézséget jelentett, és további problémát okozott a hosszú várakozási idő az előjegyzési listán. Az NMM ajánlásban kérte, hogy az ellátottak külső egészségügyi szolgáltatókhoz történő jobb hozzáférése érdekében egyeztetés történjen az Állami Egészségügyi Ellátó Központtal. A fenntartó a válaszában arról biztosította az NMM-et, hogy az intézményvezető a szűrővizsgálatokhoz hasonlóan egyeztet a Bács-Kiskun Megyei Kórház igazgatójával az előjegyzési lehetőségekről.

A jelentés megállapította, hogy az Intézménynek sokszor nehézséget okozott, hogy a saját költségvetéséből biztosítsa a foglalkozásokhoz szükséges eszközöket, színezőket, ceruzákat, papírarut és más kellékeket. Az NMM felkérte a fenntartót, biztosítsa az Intézmény számára a kézműves és szabadidős foglalkozásokhoz szükséges eszközöket. Az SZGYF válaszában arról biztosította az NMM-et, egyeztetést kezdeményezett annak érdekében, hogy lehetőség szerint minden szükséges eszköz beszerzésre kerüljön.

¹⁴² A jelentés hivatkozott az AJB-372/2015. sz. ügyben tett ajánlásra.

¹⁴³ Az EMMI válaszlevele már az AJB-2192/2021. sz. ügyiratban található.

Az NMM vizsgálata megállapította, hogy az Intézmény által szervezett kirándulásokon azok a lakók vehettek részt, akik a szükséges önrészt képesek finanszírozni, és az ellátottak bizonyos körének a közösségi programokból anyagi okokból való kimaradása az ellátottak körében feszültséget, frusztrációt okozhat. Felkérte a fenntartót, hogy az anyagi és tárgyi eszközök biztosításával teremtsen meg annak lehetőségét, hogy az Intézmény által szervezett kirándulásokon minden ellátott részt vehessen. Az SZGYF válaszában kifejtette, hogy az Intézmény a jelenlegi költségvetést figyelembe véve nem tudja a lakók számára ingyenesen biztosítani a kiránduláson való részvételt, de a forrás rendelkezésre állása esetén hozzá fog járulni a kirándulások költségeihez.

A jelentés írni-olvasni nem tudó ellátottak ellátási szerződéseinek tekintetében formai hibát állapított meg, amelynek kijavítására felkérte az Intézmény vezetőjét. Az intézményvezető válaszában a formai hibák 30 napon belüli kiküszöböléséről biztosította az NMM-et.

Az NMM a jelentésében az Intézmény vezetőjét is felkérte arra, hogy továbbra is támogassa az ellátottakat a számukra önállóbb életvitel kialakításának lehetőségében, így a lakóotthonba kerülés, valamint a többségi társadalomba történő visszailleszkedés folyamatában, az erre való felkészülésben segítve őket. Az Intézmény vezetője válaszában arról tájékoztatta az NMM-et, hogy 2019-ben 4 lakó nyújtott be kérelmet lakóotthoni elhelyezésre vonatkozóan, ezek a lakók fejlesztő foglalkozás keretében folyamatosan készülnek az önállóbb életre.

Az NMM ajánlásban kérte az Intézmény vezetőjét, hogy a fizikai és lelki megterheléssel járó, felelősségteljes munkát végző személyzet számára biztosítsa a szupervízió és a rekreáció igénybevételét, próbáljon meg lehetőséget teremteni számukra különböző formákban (közös kirándulások, rekreáció, kikapcsolódás) csapatépítésre. Az intézményvezető tájékoztatása szerint a tervezett intézkedések megvalósítását a COVID-19 járványveszély akadályozta, de 2019 végén közös ebédet szerveztek a munkavállalók részére.

A jelentés a dietetikus szakértő véleménye alapján megállapította, hogy a cukorbetegség számára biztosított étrend szénhidrát-tartalma magas (napi 271 és 390 gramm közötti érték) volt, az epekímélő étrend pedig tartalmazott nem javasolt élelmiszereket. Az NMM felhívta az Intézmény figyelmét a diétás és epekímélő étrend körültekintő összeállítására. Az Intézmény válaszában arról biztosította az NMM-et, hogy az intézkedés végrehajtására vonatkozóan egyeztetést kezdeményezett az ételmezési szolgáltatást nyújtó vállalkozással.

A jelentés felhívta az Intézmény figyelmét arra, hogy az ellátottak a tájékozott beleegyezés alapján szedjék a gyógyszereiket, betegségükről és az általuk szedett gyógyszereikről – ismereteiket, lelkiállapotukat és pszichés betegségüket is figyelembe véve – tájékozottak legyenek. Az intézményvezető válaszában megerősítette, hogy az orvos minden esetben tájékoztatja a lakókat a javasolt gyógyszerről és – mentális állapotukat figyelembe véve – a betegségükről.

A jelentés felkérte az intézményvezetőt, hogy azokat az ellátottakat, akik szeretnének külső munkahelyen dolgozni, támogassa abban, hogy valós munkaviszonyt létesíthessenek, nyílt munkaerőpiacon, elősegítve ezzel a közösségi társadalomba történő beilleszkedést. Az Intézmény vezetője válaszában arról biztosította az NMM-et, hogy amennyiben van rá mód, támogatást nyújt ebben a lakóknak; 6 ellátottnak van külsős munkaviszonya, és 15 személy fejlesztő foglalkozás keretében készül az önállóbb életre.

A jelentés megállapította, hogy a férfi szakszemélyzet létszámhiánya miatt az Intézmény nem tudott odafigyelni arra, hogy a női ellátottakat női ápolók, a férfi ellátottakat férfi ápolók segítsék a fürdetésben, ami az ellátottak szeméremérzetét sértette, a megalázó bánásmód tilalmának érvényesülését veszélyeztette. Az NMM felhívta az Intézmény figyelmét, törekedjen arra, hogy az ellátottaknak lehetőség szerint azonos nemű ápoló segítsen a fürdetésben. Az intézményvezető a válaszában arról tájékoztatott, hogy 2 férfi ápoló van munkaviszonyban. Az Intézmény vezetője az azonos nemű gondozó által nyújtandó segítségre történő odafigyelést az elkövetkező munkaértekezletre napirendi pontként felvette, annak fontosságát hangsúlyozni fogja.

Az NMM a fenntartó és az Intézmény válaszait elfogadta.

9.3.2. COVID-fókuszú látogatások¹⁴⁴

A Heves Megyei Harmónia Egyesített Szociális Intézményben¹⁴⁵ az orvosi státusz betöltetlen volt, a többségükben halmozott fogyatékkal élő ellátottakat megbízási szerződéssel foglalkoztatott orvos látta el. Az NMM ajánlásában megfogalmazta az Intézmény vezetőjének részére azt a kívánalmat, hogy az Intézmény saját orvossal rendelkezzen, és az intézményi orvos – különös tekintettel a fertőzés megjelenésének veszélyére – folyamatosan jelen legyen. Az intézményvezető válaszában az 1/2000. (I.7.) SZCSM rendelet 2. mellékletében megkövetelt létszámnormákra hivatkozott, amelyeknek az Intézmény megfelel. A megbízás alapján foglalkoztatott házi orvos napi 3 órában, a pszichiáter heti 2 órában biztosította a lakók számára az orvosi ellátást. Az NMM arra is felkérte az Intézmény vezetőjét, hogy a családi kapcsolatok életben tartása érdekében a látogatási tilalom időszakában is ösztönözze az ellátottak és hozzátartozóik közötti kommunikáció minél gyakoribb és változatos csatornákon történő megvalósulását. Az intézményvezető válaszában kifejtette, hogy a kommunikáció telefonon, Skype-on és e-mailben történt, a hozzátartozók saját telefont is behozhatnak az ellátottak részére, amit dolgozói segítséggel tudnak használni. A járványidőszak nehezítette a kapcsolattartás megvalósítását, a szükséges informatikai eszközök beszerzésére irányuló pályázatuk elbírálása a válaszadás időpontjában folyamatban volt. Az NMM az Intézmény válaszait tudomásul vette.

A Tolna Megyei Integrált Szociális Intézmény Lakóotthonában¹⁴⁶ a házi orvos az egyik lakó számára labor- és ultrahang-vizsgálatok szükségességét rendelte el, ezeket a vizsgálatokat azonban a járványhelyzet miatt a szükségességük megállapításához képest hónapokkal később végezték el. Az NMM rámutatott, hogy a minél korábban elvégzett orvosi vizsgálatok és az ennek alapján felállított pontos diagnózisok általában növelik a betegségek kezelésének hatékonyságát és a teljes gyógyulás esélyét. Az, hogy a lakó számára szükséges orvosi vizsgálatot a járványhelyzet miatt elhalasztották, a lakó testi és lelki egészségével összefüggő visszasságot okozott. Az NMM felkérte az Intézmény vezetőjét, hogy a megfelelő óvintézkedések betartásával a lakók egészségügyi ellátásáról mindenkor, a járvány miatt fennálló kijárási tilalom időszakában is gondoskodjon. Az Intézmény vezetője a válaszában arról tájékoztatta az NMM-et, hogy a vizsgálat elhúzódnását az egészségügyi szakellátás működési rendjének a veszélyhelyzet idején történt megváltozása okozta. Az intézményvezető arról is tájékoztatást adott, hogy az érintett ellátott időközben a szükséges terápiában részesült, és újra munkába tudott állni. Az NMM az intézményvezető válaszát elfogadta.

¹⁴⁴ A jelentésekkel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2800/2020, valamint az AJB-2951/2020. sz. ügyiratokban találhatóak.

¹⁴⁵ Az NMM AJB-2800/2020. sz. jelentése

¹⁴⁶ Az NMM AJB-2951/2020. sz. jelentése

9.4. Gyermekvédelmi intézmények látogatását követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok

Az EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola esztergomi székhelyének látogatásáról szóló jelentésben¹⁴⁷ az NMM felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg a kettős szükségletű gyermekek elhelyezésére vonatkozóan a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 126.§ 5a) pontjának felülvizsgálatát. Az EMMI válaszában arról tájékoztatót, hogy módszertani ajánlás fog készülni a speciális gyermekotthonok egy-egy csoportjában elhelyezhető kettős szükségletű gyermekekről. A fenntartó továbbá arról tájékoztatta az NMM-et, hogy új férőhelyek kialakítását tervezik, ami a kettős szükségletű gyermekek elhelyezésére és a várakozási idő csökkentésére is hatással lesz. Azt is jelezte, hogy a tisztasági festés már megtörtént, és megkezdődött a penészedést okozó falburkolat cseréje. Az NMM a fenntartó válaszát elfogadta. A jelentésben az NMM kifogásolta, hogy a gyermekekkel közvetlenül foglalkozó munkatársak közül többeknek hiányzott a szükséges szakképesítése, továbbá kevesebb pszichológus, fejlesztő pedagógus és ápoló állt alkalmazásban, mint amennyit az NM rendelet létszámnormája előír. A megbízási szerződéssel foglalkoztatott pszichiáter szakorvosnak nem volt állandó rendelési ideje az intézményben, és végzettsége nem igazodott az otthonban ellátottak életkorához. Az intézményvezető válasza szerint a látogatás óta nőtt a megfelelő szakképesítéssel rendelkező munkavállalók száma, betöltötték a pszichológus státuszát, és gyermekpszichiáter foglalkoztatását kezdték meg. Az újonnan megerősített szakmai csoport feladata a leányok személyiségkorrekciójához szükséges terápiás támogatás biztosítása. Az intézményvezető válaszát az NMM elfogadta.

A Veszprém Megyei Gyermekvédelmi Központ 4. számú zirci és 6. számú lókúti lakásotthonában¹⁴⁸ magasabb (5, illetve 6 fő) volt a különleges szükségletű gyermekek száma a 15/1998. (IV. 30.) NM rendeletben megengedettnél. Az NMM ajánlásában ennek megszüntetését javasolta a Gyermekvédelmi Központ vezetőjének. A mb. intézményvezető arról tájékoztatta az NMM-et, hogy Lókúton csökken a különleges szükségletű gyermekek száma, de Zircen nem. Az NMM a választ nem fogadta el. A fenntartótól az NMM a szükséges karbantartási munkálatok anyagi fedezetének biztosítását kérte. A munkák ütemezésére vonatkozó beszámolót az NMM elfogadta.

Az NMM az EMMI Aszódi Javítóintézetében tett látogatásról szóló jelentésében¹⁴⁹ felkérte a fenntartó SZGYF-et, hogy biztosítsa az elhasználódott bútorok cseréjének és a festésnek az anyagi fedezetét. A fenntartó válaszában jelezte, hogy a 2021. évi beruházási és fejlesztési terve keretén belül gondoskodni fog erről. Az NMM további ajánlásaiban az Intézet igazgatóját kérte, hogy az 1/2015. (I. 14.) EMMI rendelet 1. mellékletében a gyermekfelügyelőkre és az iskolai tanár/tanító munkakörben foglalkoztatottakra vonatkozóan meghatározott létszámnorma valamennyi csoport vonatkozásában teljesüljön. Az NMM kérte továbbá az Intézet igazgatóját, gondoskodjon róla, hogy az alkalmazásban álló munkatársak munkaterhelése csökkenjen; biztosítson egyszer használatos kézfertőtlenítőt, valamint fontolja meg a növendékek telefonálásra fordítható idejének növelését, a telefonálási alkalmak számának emelését, illetve a kapcsolattartási formák kiterjesztését a világhálón keresztül történő ellenőrzött

¹⁴⁷ Az NMM AJB-18/2020. sz. jelentése. A jelentésekkel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-18/2020. sz. ügyiratban találhatóak.

¹⁴⁸ Az NMM AJB-2518/2020. sz. jelentése. A jelentésekkel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2518/2020. sz. ügyiratban találhatóak.

¹⁴⁹ Az NMM AJB-2799/2020. sz. jelentése. A jelentésekkel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2799/2020. és az AJB-1324/2021. sz. ügyiratokban találhatóak.

kapcsolattartással. Az Intézet igazgatója válaszában¹⁵⁰ valamennyi ajánlás tekintetében azt jelezte, hogy a kért intézkedéseknek eleget tett.

**Közös használatú fertőtlenítőszeret tartalmazó vödör az Aszódi Javítóintézetben.
Ennek használatát az intézmény vezetője az NMM ajánlása nyomán megszüntette**

Az NMM az EMMI Nagykanizsai Javítóintézetének látogatása során¹⁵¹ feltárta, hogy az épület egyes lakóegységeiben szerkezeti, építési hiba következtében a zuhanyzók használaton kívül voltak és felújításra szorultak. Az NMM intézkedések megtételére kérte fel a javítóintézet igazgatóját és a fenntartói feladatokat ellátó SZGYF-et, akik válaszukban biztosították az NMM-et arról, hogy gondoskodtak a szükséges forrásokról, és a felújítás 2020 decemberére megvalósult. A Nagykanizsai Javítóintézet dolgozóinak létszáma bizonyos szakmai munkakörökben (pl. pszichológus, iskolai tanár, tanító) nem felelt meg a jogszabályi követelményeknek, és egyes munkatársak – az adatok tanúsága szerint a járványhelyzet során keletkezett többletfeladatokról függetlenül – jelentős mértékű túlmunkát végeztek. Az igazgató tájékoztatta az NMM-et, hogy ajánlásai nyomán az üres álláshelyek betöltése érdekében pályázatot írtak ki, illetve azokat részben már betöltötték, és a rendkívüli munkavégzés aránytalan mértékű elrendelésének kiküszöbölése érdekében is intézkedéseket tettek. Bár a járványhelyzet miatt elrendelt látogatási tilalom kompenzálására az igazgató a telefonálás időkeretét mindenki számára heti 1x10 perccel meghosszabbította, a telefonbeszélgetésre biztosított időtartam még így is rövidebb volt, mint amit a büntetés-végrehajtási intézményekben fogvatartottak igénybe vehettek. A Nagykanizsai Javítóintézet igazgatója tájékoztatta az NMM-et, hogy ajánlása nyomán a telefonálásra fordítható időkeretet heti 2x15 percre emelte, ezen felül biztosítva a heti 10 perc kompenzációs és a heti 10 perc jutalomként adható beszélgetést. Az NMM a megtett intézkedéseket elfogadta.

¹⁵⁰ Az Intézet igazgatójának válaszelevele az AJB-1324/2021. sz. ügyiratban található.

¹⁵¹ Az NMM AJB-2569/2020. sz. jelentése. A jelentésekkel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2569/2020. sz. és az AJB-750/2021. sz. ügyiratokban találhatóak.

10. Az NMM jogalkotást érintő tevékenysége

Az OPCAT 19. cikke értelmében a nemzeti megelőző mechanizmust fel kell hatalmazni „javaslatok és észrevételek” benyújtására a „hatályos vagy tervezett jogszabályokkal kapcsolatosan”.

10.1. Az NMM jelentéseiben megfogalmazott javaslatok

A megelőző célú monitorozó látogatás szükségképpen a fogvatartási helyszín működésére irányadó jogszabályok gyakorlatorientált felülvizsgálatát is jelenti, vagyis az NMM elsősorban a látogatásai során végzett megfigyelései és benyomásai bemutatásával, továbbá azok kritikai értékelésével alátámasztott jogalkotási ajánlásaival ösztönzi a hazai jogalkotást. Amennyiben a látogatás során feltárt rossz bánásmód vagy annak veszélye valamely jogszabály felesleges, nem egyértelmű vagy nem megfelelő rendelkezésére, illetve valamely kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető vissza, az NMM a jogszabály módosítását, hatályon kívül helyezését vagy előkészítését javasolhatja.¹⁵²

Az NMM a látogatásokról 2020-ban készített jelentésekben 2 jogalkotási javaslatot tett. Az NMM korábban kiadott jelentéseiben tett jogalkotási javaslat eredményeként a jogalkotó több jogszabályt módosított 2020-ban.

Az NMM egy 2018-ban kiadott jelentésében¹⁵³ – korábban a biztonsági elkülönítő helyiségben elhelyezett – fogvatartottnak a látogatás alatt elkövetett önkárosító cselekménye kapcsán rendszerszintű problémára hívta fel a figyelmet. Az egyszemélyes, illetőleg elkülönített elhelyezési formákra vonatkozó szabályokat áttekintve fény derült arra, hogy azok egyes típusainak alkalmazását megelőzően a fogvatartottak mentális és fizikai állapotának vizsgálata nincs előírva, illetve aggályok merültek fel, hogy az elvégzett állapotfelmérés megfelelő módon történt-e. Az NMM felkérte az igazságügyi minisztert, hogy a szabályozást – a belügyminiszter bevonásával – vizsgálja felül. A felülvizsgálat eredményeként a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a 2019. év első felében több BVOP szakutasítást¹⁵⁴ módosított. 2020-ban a jogalkotó a Bv. tv., valamint egyes IM rendeletek rendelkezéseit is módosította.¹⁵⁵ A jogalkotó kiegészítette a korábbi szabályozást, mely az ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsító fogvatartott biztonsági elkülönítése,¹⁵⁶ valamint a fegyelmi szankcióként alkalmazott magánelzárás¹⁵⁷ esetében írta elő az orvosi vizsgálatot. Az új rendelkezések értelmében a biztonsági elkülönítésbe, illetve az egyszemélyes elhelyezéssel járó fegyelmi elkülönítésbe kerülő fogvatartottak esetében, továbbá a biztonsági zárkába vagy részlegre helyezésről való döntés és annak felülvizsgálata során is kötelezővé vált az orvosi – és szükség esetén

¹⁵² Lásd az Ajbt. 37. §-át.

¹⁵³ Az NMM AJB-474/2018. sz. jelentése

¹⁵⁴ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 26/2015. (III. 31.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatának kiadásáról; a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 16/2017. (II. 6.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról; a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 25/2017. (II. 14.) OP szakutasítása a bv. intézetekben fogvatartottak fegyelmi ügyeinek intézéséről, valamint a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 27/2017. (II. 15.) OP szakutasítása a fogvatartottak öngyilkossági cselekményeinek megelőzésével kapcsolatos feladatokról.

¹⁵⁵ A 14/2014. (XII. 17.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak fegyelmi felelősségéről, valamint a 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírás helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól.

¹⁵⁶ Bv. tv. 146. § (5) bekezdés látogatás idején hatályos szövege értelmében.

¹⁵⁷ 14/2014. (XII. 17.) IM rendelet 31. § (1) bekezdés látogatás idején hatályos szövege értelmében.

pszichológusi – vizsgálat.¹⁵⁸ A jogszabályok alapján a vizsgálatot nemcsak az elkülönített elhelyezés kezdetén, hanem az elkülönítés tartama alatt is, legalább heti rendszerességgel el kell végezni, és amennyiben ez alapján a bv. orvos vagy a pszichológus azt javasolja, az elkülönítést nem lehet megkezdeni, illetve meg kell szüntetni vagy fel kell függeszteni.¹⁵⁹ Az NMM ugyanebben a jelentésében¹⁶⁰ a szexuális bűnelkövetők számára biztosítandó kezelés kapcsán felhívta a figyelmet arra, hogy a visszaesés valószínűségét csökkentő pszichoterápián vagy más foglalkozáson való részvétel feltételeként meghatározott bűncselekményi kör eltért az elítéltek és az előzetesen letartóztatott elkövetők esetében.¹⁶¹ A Bv. tv. értelmében az elítéltek esetében a kezelés felajánlása a Btk.¹⁶² XIX. fejezetében meghatározott szexuális bűncselekmények esetében akkor volt kötelező, ha a sértett tizennyolcadik életévet be nem töltött személy volt, a letartóztatottak esetében azonban nem volt a sértett életkora szerinti megkötés. Az NMM felkérte az igazságügyi minisztert, hogy a jogi szabályozást a belügyminiszterrel együttműködve vizsgálja felül, és az indokolatlan eltéréseket szüntesse meg. A felülvizsgálatot követően a jogalkotó módosította a Bv. tv.-t, így a jogszabály alapján már az elítéltek számára is fel kellett ajánlani a kezelésen való részvétel lehetőségét abban az esetben is, ha az elkövetett bűncselekmény sértettje a 18. életévét betöltötte.¹⁶³

Az NMM szintén 2018-ban kiadott jelentésében¹⁶⁴ tett ajánlásának eredményeként a jogalkotó a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényt 2020. január 1-jei hatállyal új rendelkezéssel egészítette ki.¹⁶⁵ A módosítás szerint a javítóintézetben ellátott fiatalok a javítóintézeti ellátásának időtartama alatt életkorától függetlenül köteles részt venni az általános iskolai ismeretek elsajátítását célzó képzésben és a javítóintézet által biztosított, a továbbtanulást, szakma megszerzését, illetve a munkavállalást elősegítő képzésben, amelynek feltételeit a javítóintézet biztosítja.

10.2. Utólagos normakontroll

Amennyiben az NMM valamely vizsgálata során azt észleli, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése okozza, kezdeményezheti az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát.¹⁶⁶ Amennyiben valamely jogszabály alaptörvény-ellenes vagy nemzetközi szerződésbe ütközik, az NMM annak felülvizsgálata érdekében az Alkotmánybírósághoz fordulhat.¹⁶⁷

2020-ban a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében utólagos normakontroll kezdeményezésének szükségessége nem merült fel.

¹⁵⁸ Lásd a 2020. évi XLIII. törvénnyel, 2021. január 1-i hatállyal módosított Bv. tv. 146. § (5) bekezdését, 147. § (4) és (4a) bekezdéseit, valamint 169. § (8) bekezdését.

¹⁵⁹ Lásd a 2020. évi XLIII. törvénnyel, 2021. január 1-i hatállyal módosított Bv. tv. 146. § (5) bekezdését, valamint a 20/2020. (XII. 30.) IM rendelettel, 2021. január 1-i hatállyal módosított 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 52. § (3a) bekezdését és 53. § (3) és (4) bekezdéseit, valamint a 14/2014. (XII. 17.) IM rendelet 13. § (4) bekezdését és (5) bekezdése b) pontját.

¹⁶⁰ Az NMM AJB-474/2018. sz. jelentése

¹⁶¹ A Bv. tv. látogatás idején hatályos 132. §-a, valamint 394. § (2) bekezdése

¹⁶² A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. tv.

¹⁶³ A 2020. évi XLIII. törvénnyel, 2021. január 1-i hatállyal beiktatott Bv. tv. 132. § (2) bekezdése

¹⁶⁴ Az NMM AJB-493/2018. sz. jelentése

¹⁶⁵ Az 1997. évi XXXI. törvény 66/M. § (4) bekezdése

¹⁶⁶ Ajbt. 34/A. § (1) bekezdése

¹⁶⁷ Ajbt. 34. §

10.3. Jogszabályok tervezetével kapcsolatos jogosítványok

Az Ajbt. 2. § (2) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa véleményezi a feladat- és hatáskörét érintő jogszabályok tervezetét, valamint javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére.

A nemzeti megelőző mechanizmus javaslattételi jogkörének gyakorlása érdekében az állam valamennyi, a fogvatartási körülményeket érintő jogszabály tervezetét már az előkészítés szakaszában, hivatalból köteles a nemzeti megelőző mechanizmusnak megküldeni.¹⁶⁸

A jogalkotásról szóló törvény szerint a jogszabály előkészítője köteles gondoskodni arról, hogy ha a törvény valamely szervezet számára kifejezetten jogot biztosít a jogállását vagy a feladatkörét érintő jogszabályok tervezeteinek véleményezésére, úgy ezzel a joggal élhessen.¹⁶⁹ A jogszabályok előkészítéséért felelős szervek a tervezeteket elsősorban annak bizonyítékeként küldik meg az NMM számára, hogy a jelentéseiben megjelölt jogszabályok módosítására, hatályon kívül helyezésére, illetve megalkotására vonatkozó javaslatainak eleget tettek. Az alapvető jogok biztosa a jogszabálytervezeteket komplex módon, vagyis az NMM látogatások során szerzett tapasztalatokon túlmenően, az általános hatáskörben végzett vizsgálatok megállapításainak tükrében véleményezi. A véleményezés során különös figyelmet kap, hogy a javasolt normaszöveg a jelentésekben kifogásolt bánásmód orvoslására, illetve jövőbeni megelőzésére alkalmas lehet-e.

Az olyan jogalkotási koncepciók, illetve azon jogszabálytervezetek esetében, amelyek alkalmazása kapcsán az alapvető jogok biztosa vizsgálati tapasztalatokkal nem rendelkezik, a rossz bánásmód veszélyére, illetve az annak megelőzéséhez szükséges intézkedésekre hívja fel a kodifikációt végzők figyelmét. Az NMM a jogszabálytervezetek véleményezésekor fenntartja a jogot, hogy a jövőbeni látogatásai, illetve vizsgálati megállapításai függvényében a majdan hatályba lépő rendelkezések módosítását vagy hatályon kívül helyezését kezdeményezze.

2020-ban a jogszabályok előkészítéséért felelős szervek 33 jogszabálytervezet véleményezésére kérték fel az alapvető jogok biztosát. Az alapvető jogok biztosa részére megküldött előterjesztések számának a korábbi évekhez képest történt csökkenését¹⁷⁰ az indokolta, hogy az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető, tömeges megbetegedést okozó járványhelyzet következményeinek elhárítása, az állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében kihirdetett veszélyhelyzet időszakában különleges jogrend lépett életbe. Az ombudsman jogszabálytervezetek kapcsán kifejtett véleményének nincs kötelező ereje, de azok alapjogvédelmi megközelítése segítheti a kodifikációs munka eredményességét, az esetleges hiányosságok, ellentmondások kiküszöbölését.

¹⁶⁸ OPCAT 19. cikk c) pont

¹⁶⁹ Lásd a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 19. § (1) bekezdését.

¹⁷⁰ Az alapvető jogok biztosa 2018-ban 154, 2019-ben 108 jogszabálytervezetet véleményezett.

11. Az NMM nemzetközi kapcsolatai

A koronavírus-világjárvány miatt 2020-ban a nemzetközi fórumokon történő kapcsolattartás, a személyes találkozók lehetőségei szűkültek. Az alapvető jogok biztosa és munkatársai nemzeti és nemzetközi szervezetek részvételével tartott konferenciákon online formában tudtak konzultálni az NMM feladatainak ellátásáról.

11.1. Az NMM és a Megelőzési Albizottság kapcsolata

A Megelőzési Albizottság 2017. március 21. és 30. között tett rendes látogatásáról szóló jelentésének közzétételét követően az NMM a Megelőzési Albizottság által megfogalmazott ajánlások végrehajtásának segítése céljából – az OPCAT 26. cikk 1. pontja szerinti külön alaptól – pályázati úton támogatást nyert az „*Interjútechnikák, Délkelet-európai OPCAT NMM Workshop 2020 – Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (AJBH)*” című konferencia megrendezésére. A Megelőzési Albizottság a rendezvény költségeit 10 249 USD összeggel támogatja. Az NMM a koronavírus-világjárvány miatt a 2020-ra tervezett konferencia megrendezését a 2021. évre elhalasztotta.

Az NMM képviseltette magát a Megelőző Albizottság 2020. június 15–19. között, online formában megtartott ülésének egyik napján, 2020. június 17-én. Az online találkozón a résztvevők a nemzeti megelőző mechanizmusok működésének a COVID-19 járvány idején szerzett tapasztalatait osztották meg egymással.

11.2. Az NMM kapcsolata más országok nemzeti megelőző mechanizmusaival

11.2.1. Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózata

Az NMM 2014-től megfigyelőként, majd 2016. április 21-től teljes jogú tagként vesz részt a Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózatának (a továbbiakban: Délkelet-európai Hálózat) munkájában, amelynek tagjai szakmai tapasztalataik megosztásával egymást kölcsönösen segítve, eredményesebben tudják ellátni a rossz bánásmódok megelőzésének feladatát.

A Délkelet-európai Hálózat „*A kínzás megelőzésének megerősítése Délkelet-Európában*” címmel 2020-ban két online workshopot tartott, amelyeken az NMM munkatársa is részt vett. A 2020. október 12–13-án tartott workshop inkább a rendőrségi őrizet első óráiban érvényesülő biztosítékok ellenőrzésének problémáit tárgyalta.¹⁷¹ A részt vevő NMM-ek munkamódszereiben számos hasonlóság volt felfedezhető. Az NMM-ek többsége éves vagy havi terv alapján választotta ki a meglátogatandó rendőrkapitányságokat. Visszatérő probléma volt, hogy a hivatali munkaidő alatt szervezett látogatások során nem mindig volt előállított személy a rendőrkapitányságon, ezért a fogvatartottakkal nem lehetett interjút készíteni. Több NMM ezt úgy küszöbölte ki, hogy hivatali munkaidőn kívül (kora reggel vagy késő este), esetleg hétvégén vagy ünnepnapokon szervezett látogatást. Az NMM-ek vizsgálati módszerei is nagyrészt hasonlóak voltak: interjúkészítés a fogvatartottakkal és a személyi állomány tagjaival, dokumentumok, videofelvételek elemzése.

¹⁷¹ A workshop címe angolul: Strengthening the prevention of torture in South-East Europe: Monitoring safeguards in the first hours of police custody

A 2020. december 7-én megtartott workshop az utánkövető látogatással és a COVID-19-hez kapcsolódó kihívásokkal foglalkozott.¹⁷² A Délkelet-európai Hálózat tagjainak képviselői megosztották tapasztalataikat a koronavírus-járvány idején tett látogatásokról. A legtöbb NMM ebben az időszakban is folytatta a látogatásait. Szinte minden NMM-re jellemző volt, hogy aktív párbeszédet folytatott az illetékes hatóságokkal, a belügyminisztériummal a fogvatartási helyek állapotáról, és azokon belül is a rendőrségi előállítókról. A látogatócsoportok tagjai védőfelszerelést viseltek a vizsgálatok során.

A Délkelet-európai Hálózat decemberi ülésén a tagok döntést hoztak arról, hogy a magyar nemzeti megelőző mechanizmus vegye át a Délkelet-európai Hálózat 2021. évi elnökségi feladatait.

11.2.2. Konferenciák

Az NMM munkatársai részt vettek az Association for the Prevention of Torture által, „*Nők és börtön Európában: hol tartunk 10 évvel a Bangkoki Szabályok után?*”¹⁷³ témában 2020. március 12-én szervezett online ülésen.

Az NMM képviseltette magát a 2020. május 27–28-án az ENSZ emberi jogi főbiztosának hivatala szervezésében a mesterséges intelligencia, azaz a profilkészítés, az automatizált döntéshozatal és a gépi tanulási technológiák magánélethez való jogra gyakorolt hatásáról tartott online szakértői szemináriumon is.

A Nemzetközi Ombudsman Intézet (International Ombudsman Institute, IOI) 2020. november 24-én rendezte meg „*Covid-19 és az ombudsmani intézmény – a pandémia kihívásának történő megfelelés*”¹⁷⁴ című online konferenciáját. A webináriumon az alapvető jogok biztosa is megosztotta videoüzenetében a magyar ombudsmani intézménynek a koronavírus-világjárvány okozta kihívások kezelése érdekében folytatott tevékenységét és a rendkívüli helyzetben szerzett tapasztalatait.

¹⁷² A workshop címe angolul: Strengthening the prevention of torture in South-East Europe: Monitoring safeguards in the first hours of police custody. Follow-up and responding to COVID-19-related challenges

¹⁷³ A webinar címe angolul: Women and prisons in Europe: 10 years after the Bangkok Rules, where are we at?

¹⁷⁴ A konferencia címe angolul: Covid-19 and the Ombudsperson – Rising to the Challenge of a Pandemic

12. Média, disszemináció

A látogatások mellett az NMM feladata nyilvánosságra hozni a véleményét, a megállapításait és minden olyan releváns információt, amely növelheti a társadalmi tudatosságot.¹⁷⁵ Az alapvető jogok biztosa ezt a kötelezettségét elsősorban a Hivatal honlapján, az NMM számára létrehozott felületen¹⁷⁶ teljesíti.

Továbbra is fontos szempont, hogy az NMM tevékenységéről szóló legfontosabb információkat tartalmazó szórólap a fogvatartási helyeken elérhető legyen. A specifikált szórólapok a büntetés-végrehajtás, a rendőrség, a pszichiátria, továbbá a gyermekek számára megfogalmazott információkat tartalmaznak.¹⁷⁷

12.1. Média

A nyomtatott és az online sajtó több alkalommal közölt cikket az alapvető jogok biztosa járványidőszakban tett látogatásairól. Ombudsmani tevékenysége első teljes évének lezárásaként az alapvető jogok biztosa a 2020. év tapasztalatairól a sajtóban megjelent interjúban is beszámolt.¹⁷⁸

A Hivatal honlapja hírt adott az alapvető jogok biztosának a fogvatartási helyek vezetőivel folytatott találkozásairól is. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága 2020. január 27-én tartotta a szervezet 2019-es évet értékelő és 2020-as feladatait meghatározó ünnepi állományértekezletét Budapesten. Az eseményen az alapvető jogok biztosa is részt vett.¹⁷⁹ 2020. április 14-én az Országos Rendőr-főkapitányság Tevékenység-irányítási Központjában tett látogatást az alapvető jogok biztosa. A látogatás során az ORFK vezetői tájékoztatást adtak az ombudsmannak a koronavírus-világjárvány kapcsán szükségessé vált rendőri intézkedésekről és azok ORFK általi irányítási rendszeréről.¹⁸⁰ Az alapvető jogok biztosa 2020. október 7-én megbeszélést folytatott dr. Tóth Tamás bv. altábornaggal, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával, aki tájékoztatta a büntetés-végrehajtási szervezet férőhelybővítési programjáról. Az országos parancsnok tájékoztatása szerint országosan tíz büntetés-végrehajtási intézetben adtak át új épületszárnyakat, így a közel 3000 új férőhely megteremtésével a börtönök telítettségét 100 százalék alá csökkentették, ezzel egy évtizedek óta fennálló problémát orvosoltak.¹⁸¹

2020. március 26-án a koronavírus-világjárvány miatt kialakult körülmények sérülékeny helyzetű társadalmi csoportokat érintő kérdéseiről bocsátott ki közös közleményt Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa, Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes, valamint Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes.¹⁸²

¹⁷⁵ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Prevention Mechanisms*, (CAT/OP/1/Rev.1) 9 (b) pont <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹⁷⁶ <https://www.ajbh.hu/opcat>

¹⁷⁷ <https://www.ajbh.hu/opcat-rovid-tajekoztatás-fogvatartottak-számára>

¹⁷⁸ A 2020. év tapasztalatai, az új ombudsman első éve. Interjú dr. Kozma Ákossal, az alapvető jogok biztosával, Belügyi Szemle 2020/12. szám 123-127. o. online: <https://belugyiszemle.hu/hu/node/1107>

¹⁷⁹ <https://www.ajbh.hu/hirek-esemenyek/-/content/yQP8lh3KKIPo/a-buntetes-vegrehajatasi-szervezet-evertekelo-allomanygyulesen-vett-reszt-az-alapveto-jogok-biztosa>

¹⁸⁰ <https://www.ajbh.hu/-/a-rendorsegnel-tett-latogatast-az-alapveto-jogok-biztosa>

¹⁸¹ <https://www.ajbh.hu/-/a-buntetes-vegrehajtas-orszagos-parancsnokaval-talalkozott-az-ombudsman>

¹⁸² <https://www.ajbh.hu/hirek-esemenyek/-/content/yQP8lh3KKIPo/az-alapveto-jogok-biztosanak-es-helyetteseinek-kozlemenye>

Az alapvető jogok biztosa mind az NMM feladatkörében, mind az általános alapjogvédelmi feladatának ellátása során a közösségi média felületén is rendszeresen beszámolt tevékenységéről.

12.2. Disszemináció

Az NMM kötelessége a tudatos disszemináció. Az NMM munkatársai oktatási feladatot láttak el, szakfolyóiratokban publikáltak, valamint szakmai képzésen, rendezvényeken vettek részt.

12.2.1. Oktatási tevékenység

Az NMM munkatársa a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Kriminológia Mesterszak képzésen tartott órákat „A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata” címmel.

12.2.2. Publikációk

Haraszi Margit Katalin: Ami a kínzás fogalmából kimaradt: a törvényes szankció klauzula. In: *Jogtudományi Közöny*, 2020/6. 254–264. o.

Haraszi Margit Katalin: A kínzás önálló bűncselekményi tényállásának alapjogvédelmi funkciója. In: *Közjogi Szemle*, 2020/4. 36–46. o.

Izsó Krisztina: A szerződések érdekbeli és gazdasági lehetetlenüléséről a 2020-as világjárvány kapcsán In: *Magyar Jog*, 2020/10. szám 567–572. o.

12.2.3. A Főosztály munkatársainak részvétele képzéseken, szakmai rendezvényeken

<i>Képzés, rendezvény</i>	<i>Időpont</i>
Az NMM munkatársa az ELTE Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Katasztrófa- és kríziskezelő szakpszichológus szakirányú továbbképzésen záróvizsgát tett, és katasztrófa és kríziskezelő szakpszichológus oklevelet szerzett.	2020. január-február
Részvétel a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének tudományos munkatársa, Balogh Lídia „ <i>The ratification status of the Council of Europe's Istanbul Convention among EU Member States</i> ” [Az Európa Tanács Isztambuli Egyezménye ratifikációjának helyzete az EU tagállamaiban] című tanulmányának műhelyvitáján	2020.02.20.
A Főosztály helyettes vezetője részt vett a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága szakmai értekezletén.	2020.06.10.

Összefoglalás

Az NMM legfontosabb feladata, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából az OPCAT 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹⁸³ Az NMM látogatásainak végső célja, hogy az érintett hatóságokat és intézményeket a rossz bánásmód megelőzését szolgáló intézkedések hatékonyságának javítására ösztönözze.

Az alapvető jogok biztosa az NMM feladatainak teljesítése körében személyesen és az arra felhatalmazott köztisztviselő munkatársai útján is eljárhat. A koronavírus magyarországi megjelenése miatt rendkívülinek mondható 2020. év Dr. Kozma Ákos első teljes hivatali éve volt az alapvető jogok biztosaként. Az NMM feladatkörében az alapvető jogok biztosa 2020 áprilisától kezdődően valamennyi látogatást személyesen vezette. A látogatásokon az alapvető jogok biztosát 2-4 tagból álló, multidiszciplináris összetételű, a nemek kiegyensúlyozott arányát figyelembe vevő látogatócsoport kísérte.

A koronavírus-járvány kihívásaira reagálva az NMM új munkamódszereket vezetett be a látogatásai során. A fertőzés-megelőzés szempontját szem előtt tartva a látogatócsoport tagjai védőfelszerelést viseltek. A látogatások elsődlegesen annak vizsgálatára irányultak, hogy a járványra tekintettel elrendelt korlátozások mennyiben érintették a fogva tartott személyek életkörülményeit, és az intézmények hogyan tudtak eleget tenni a koronavírus-fertőzés megelőzésére irányuló feladataiknak. A látogatások szempontjainak meghatározása a Megelőzési Albizottság és a CPT által megfogalmazott iránymutatások figyelembevételével történt.

Az NMM 2020-ban 36 fogvatartási helyszínen összesen 6179 fogvatartási helyet vizsgált. A vizsgált fogvatartási helyek kihasználtsága változó volt. A büntetés-végrehajtási intézetek telítettsége az év első felében meghaladta a 100%-ot, a férőhelybővítést követően azonban a túltelítettség megszűnt. A gyermekvédelmi és szociális intézmények telítettsége 45% és 100% között mozgott, a rendőrségi előállítók látogatása során pedig a látogatócsoport ottlétekor több esetben nem volt jelen fogvatartott személy, és az előállítás helyszínének, folyamatának vizsgálatára került sor.

A látogatócsoportok végigjárták a fogvatartási helyszínek helyiségeit, megtekintették berendezésüket és felszerelésüket, a szabadságuktól megfosztott személyek létszámára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó iratokba betekintettek, egyes iratokról fénymásolatot készítettek, a szabadságuktól megfosztott személyekkel és a személyzet tagjaival is elbeszélgettek. A fogvatartási helyszínek személyzete a feladat ellátásával kapcsolatos együttműködési kötelezettségének eleget tett.

A látogatócsoportok a fogvatartási helyszínek személyzete által alkalmazott súlyos testi vagy lelki sérülésekkel járó, szándékos bántalmazásra utaló körülményeket nem észleltek.

Az alapvető jogok biztosa az NMM feladatkörének teljesítése körében végzett látogatásokról szóló jelentéseiben olyan intézkedéseket kezdeményez, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott rossz bánásmód megszüntetését, illetve jövőbeni

¹⁸³ Ajbt. 39/B. § (1) bekezdés

megelőzését szolgálják. Az NMM 2020-ban összesen 66 intézkedést kezdeményezett. Leggyakrabban, 49 esetben, a fogvatartási helyszín,¹⁸⁴ további 15 esetben a meglátogatott fogvatartási helyszínek felügyeletét ellátó szervek vezetőjének intézkedését¹⁸⁵ kezdeményezte, 2 esetben jogalkotást érintő javaslatot tett.¹⁸⁶

Az intézkedések címzettjei az NMM javaslatait megvizsgálták, és azokra a törvényben előírt határidőn belül, érdemben reagáltak.

Az intézkedések megvalósulásának nyomon követését szolgáló, folyamatos és konstruktív párbeszéd nemcsak az NMM, hanem az érintett fogvatartási helyszínek, hatóságok és más szervek vezetőinek is törvényben előírt kötelezettsége. Az NMM és az ajánlások címzettjei közötti párbeszéd a jelentés platformként történő felhasználásával történik.

Ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja vagy az állásfoglalással, illetve a megtett intézkedéssel az NMM nem ért egyet, az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjesztheti és kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Kirívóan súlyos vagy a természetes személyek nagyobb csoportját érintő visszásság esetén az NMM indítványozhatja, hogy az Országgyűlés az adott kérdés megtárgyalását már az éves beszámolót megelőzően tűzze napirendre. A napirendre tűzés kérdésében az Országgyűlés dönt.

Az NMM 2020-ban készült jelentéseiben megfogalmazott intézkedésekre a vizsgált hatóságok vagy felügyeleti szerveik érdemben reagáltak, és a látogatások nem tártak fel olyan súlyos jogsértést, amelynek orvoslása érdekében az NMM-nek az Országgyűléshez kellett volna fordulnia.

Az NMM az intézkedések címzettjeivel elsősorban írásbeli dialógust folytat, amelybe indokolt esetben bevonja a felügyeleti szerveket is. Nincs jogi akadály annak, hogy a dialógus keretében szóbeli egyeztetések is legyenek.

A szóbeli dialógus egyik formája az utánkövető látogatás, amelynek során az NMM a korábbi látogatásról szóló jelentésben megfogalmazott ajánlásoknak, továbbá a legtöbb problémát

¹⁸⁴ Ajbt. 32. § (1) bekezdés

¹⁸⁵ Ajbt. 31. § (1) bekezdés

¹⁸⁶ Ajbt. 37. §

okozó területeknek ismételt ellenőrzésére törekszik. Az utánkövető látogatás alkalmat ad arra, hogy a fogvatartási helyszín személyzetével az NMM a korábbi vizsgálat tapasztalatait, illetve ezek fényében az intézkedések gyakorlati megvalósítását is megvitassa. Az NMM 2020-ban a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézményben 2019-ben tett utánkövető látogatásról adott ki jelentést.¹⁸⁷

2020-ban az NMM működése 106.325.094 forintba került, amely összeget a Hivatal az Országgyűlés által megállapított költségvetéséből biztosította.

¹⁸⁷ Az NMM AJB-518/2020. számú jelentése